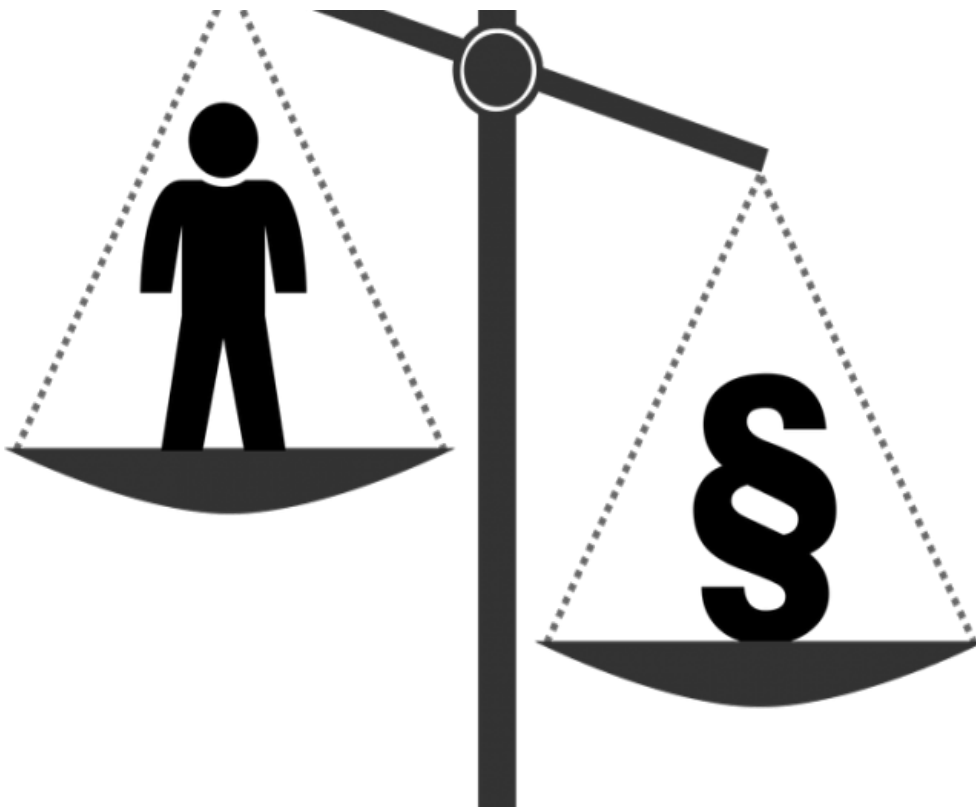

Objektiveringen af udviklingshæmmede lovovertrædere

Kilde, foto: <https://www.pngwing.com/da/free-png-vocyr>

Aalborg Universitet - 4. semester på kandidatuddannelsen i kriminologi

Afleveringsdato: 07.06.2021

Mette Bach Nedergaard – 20124054 – Gruppe 7

Vejleder: Steffen Bo Jensen

Antal ord: 22.673

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

This thesis is about how intellectually disabled people are historically objectified and also how the perception of intellectually disabled people as a target group has changed before and after sentencing. This thesis will, therefore, concern how intellectually disabled offenders are objectified by the state and it will also concern the professionals, who have participated in interviews for this thesis. This thesis is built around the qualitative methodology, where five different professional groups have been interviewed. Professional groups, who have an influence on how the intellectually disabled offenders are objectified based on their measures judgement. The measures judgement is a form of judgement that is based on minimizing recidivism instead of proportionate punishment.

The thesis is based on Nicholas Rose's theory about Government and Control, where included and excluded groups are of great significance. Particularly Nicolas Rose's theory supports the relevance of researching how the intellectually disabled people are viewed historically. The 'before' must be made probable in order for it to presuppose that there has been a change in how the target group is viewed before and after sentencing. Furthermore, Vanessa Barker's theory of Benevolent Violence is applied with regard to how the intellectually disabled offenders' measures judgement are viewed. Lastly, Peter Haas' theory of Epistemic Communities is applied as this theory will contribute with knowledge about the reason why there are different understandings amongst the different professions.

The analysis shows that there has been a change in how the target group is perceived by the different professions, but also that there is a great difference between how the supervisory authority, the public prosecutor and the judges view the intellectually disabled people compared to how the social worker views them. Additionally, the analysis shows that there is a distinct 'before', where the historical perspective on the target group is included. Thereafter, a change occurs, especially required by the penal law § 16 which concerns mentally derangement and the fact that the intellectually disabled people are unfit for punishment. The analysis further shows that the intellectually disabled people are objectified as a group who must possess many personal qualities in order for them to have their sentences adjusted or repealed. Lastly, the analysis also shows that there is great emphasis, from the professionals, on the fact that the intellectually disabled people receive measures judgement that are not viewed as an actual punishment.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Indholdsfortegnelse	4
Indledning	7
Problemformulering	7
Begrebsdefinition	8
Introduktion til tidligere forskning	8
Kapitel 1	10
Introduktion til faggrupper og afgrænsning	10
De forskellige faggrupper	10
Socialpædagoger	10
Tilsynsmyndighed	11
Samråd	11
Statsadvokat	12
Dommere	12
Afgrænsning	12
Målgruppe	13
Litteratursøgning	13
Specialets placering ift. tidligere forskning	14
Specialets opbygning	15
Kapitel 2	16
Metodiske overvejelser	16
Metode	16
Semistruktureret interviewguide	18
Udformning af interviewguide	18
Virtuelle interviews	19
Informantoversigt	20
Etiske overvejelser	20
Kvalitetssikring	21
Opsummering	22
Kapitel 3	22
Introduktion til 1. teori	22
Nikolas Rose - Government and control	22
Risk management	24
Afslutning - Nikolas Rose	25

Introduktion til 2. teori	25
Peter Haas - epistemiske fællesskaber	25
Afslutning - Peter Haas	27
Introduktion til 3. teori	27
Vanessa Barker - Benevolent violence	27
Afslutning - Vanessa Barker	28
Kodning af interview og analyseproces	29
Kapitel 4	30
”Før-punkt”	30
Lovgivning	30
Historisk perspektiv	32
Diagnostisk udvikling	34
Foranstaltningsdomme	34
Data ift. foranstaltningsdomme	34
Sandsynliggørelse af straffens formål	35
Anskuelsen af udviklingshæmmede i dag	36
Definition af udviklingshæmning	36
Retsproces	37
Foranstaltningens type	38
Forholdsmæssighed vs. risiko for recidiv	40
Tilsyn	40
Caseeksempler	41
Opsummering på caseeksempler	44
Afrunding på kapitlet	45
Kapitel 5	45
Nikolas Rose - Government and control	46
<i>Før-punktet - “Der ligner man jo hinanden”</i>	46
Skift - “På grund af utilregnelighed...”	49
Skift - “At man er harmonisk...”	50
Vanessa Barker - Benevolent violence	54
“Det er slet ikke nogen straf”	54
Afrunding på kapitlet	58
Kapitel 6	59
Nikolas Rose - Government and control og Peter Haas - epistemiske fællesskaber	60
<i>Før-punkt - “Han kan jo ikke gøre for det...”</i>	60
Skift - “Hold kæft jeg ville ønske, at jeg bare kom i fængsel”	60

Skift - " <i>Hvad var det kriminelle i adfærden?</i> "	62
Opsummering	64
Vanessa Barker - Benevolent violence	65
"De bliver trætte af hverdagen"	65
Opsummering	67
Kapitel 7	68
Konklusion	68
Sammenfattende diskussion	69
Litteraturliste	73
Bøger og PDF-filer	73
Internetsider	74
Bilag	74

Indledning

Under min praktik i efteråret 2020 ved Specialområde Udviklingshæmning og ADHD ved Region Midtjylland blev jeg opmærksom på, at der forekom relativt få studier på, hvilke kriminalpræventive indsatser, der er anvendelige i arbejdet omkring udviklingshæmmede lovovertrædere, hvorfor interessen omkring problemstillingen blev vakt. Der var interesse for, hvilke processer, der var anvendelige, og herunder hvordan interventionen skulle implementeres, således at der kom fokus på, at de udviklingshæmmede kunne få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Dette skulle ske gennem de kriminalpræventive indsatser, der anvendes i arbejdet omkring de udviklingshæmmede.

I gennem interviews med forskellige faggrupper¹ blev det tydeligt for mig, at der var forskel på, hvordan de udviklingshæmmede blev anskuet afhængigt af, hvem jeg interviewede. Derudover blev det også tydeligt, at der forekom skift i, hvordan de udviklingshæmmede blev anskuet afhængigt af, hvorvidt de udviklingshæmmede havde begået lovovertrædelser eller ej. Derfor kom der i dette speciale et større fokus på, hvordan de professionelle objektiverer de udviklingshæmmede før, under og efter domsafsigelsen, men også, at der er modsætninger i, hvordan de forskellige faggrupper anskuer de udviklingshæmmede, der bliver dømt for lovovertrædelser.

Dermed er der i dette speciale fokus på et analytisk udgangspunkt, som skal medvirke til at anskue de udviklingshæmmede lovovertrædere fra et nyt synspunkt, end hvad der tidligere har været undersøgt. Med baggrund i det er der i nærværende speciale undersøgt, hvordan de udviklingshæmmede er blevet objektiveret gennem tiden, men også hvilke modsætninger, der forekommer i objektiveringerne af de udviklingshæmmede. Der undersøges i dette speciale også, hvordan de modsætninger, der er i objektiveringerne, har indflydelse på, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet. Dette undersøges med følgende problemformulering.

Problemformulering

Hvordan bliver udviklingshæmmede lovovertrædere objektiveret, og hvilke modsætninger er der i de forskellige måder, som de professionelle objektiverer på? Hvordan har skiftene i objektiveringer og uenigheder påvirket måden, hvorpå de udviklingshæmmede bliver behandlet på?

¹ Der kommer yderligere redegørelse af faggrupperne under introduktion og afgrænsning under kapitel 1.

Begrebsdefinition

I dette speciale anvendes begrebet udviklingshæmmede om målgruppen. Der er bevidsthed om, at der er forskellige betegnelser for gruppen, herunder eksempelvis mentalt retarderede i en bestemt grad. Denne betegnelse benyttes i Straffeloven. I Serviceloven omtales målgruppen som personer, som har betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Den valgte betegnelse til dette speciale er på baggrund af praksisviden og erfaring fra Specialområde Udviklingshæmning og ADHD, men også hvordan målgruppen er omtalt i tidligere litteratur på området.

Introduktion til tidligere forskning

Svaret på specialets problemformulering bidrager til viden på området med udviklingshæmmede lovovertrædere. Forsker Mette Rømer har tidligere udgivet en PhD omhandlende problematikken ift. at være *Dømt til socialpædagogik*, hvilket hører under et større forskningsprojekt omhandlende udviklingshæmmede lovovertrædere.

Mette Rømer udgav sin PhD i 2016, hvilken omhandlede det socialpædagogisk arbejde i konteksten med udviklingshæmmede lovovertrædere. Mette Rømers PhD var udgivet i et forskningssamarbejde mellem flere forskere på området, herunder Inger Bruun Hansen, Anne Breumlund og Pia Ringø, og var finansieret af flere instanser og regioner, der er samlet under overskriften *En fremtid uden dom* (Rømer, 2016:10). Mette Rømers forskning medtages, da der ud fra Mette Rømers rapport og dernæst PhD vises, hvordan medarbejderne omkring de udviklingshæmmede anser de udviklingshæmmede i en samarbejdskonstellation. Forskningen handler om, hvordan samspejlet og relationerne er mellem medarbejderne og de udviklingshæmmede beboere, samt hvad der har af indvirkning på, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet på et botilbud jf. Serviceloven §108.

Formålet med forskningsprojektet var overordnet at bidrage med viden om, hvordan den socialpædagogiske praksis skaber forandringer for udviklingshæmmede, der har begået lovovertrædelser.

Forskningsprojektet blev delt op i tre undersøgelser af forskellige botilbud, hvor der boede udviklingshæmmede med foranstaltningsdomme.

Mette Rømer udgav i 2015 en rapport hørende under *En fremtid uden dom* og fokuserede her på *Domfældte voksne med udviklingshæmning - den socialpædagogiske indsats på*

botilbud. Rapporten tog udgangspunkt i Bakkebo, som er et tilbud jf. Serviceloven § 108 i Region Nordjylland.

Rapporten opstillede følgende undersøgelsesspørgsmål:

”Hvordan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv behandlingsindsats, der har som formål at skabe forandringer hos de domfældte beboere, således at disse ikke begår nye lovovertrædelser” (Rømer, 2015).

Der er i rapporten særligt fokus på beskrivelser af, hvordan samspillet mellem pædagoger og beboer udfoldes, men også mellem pædagog-pædagog og borger-borger. Derudover er det rapportens formål at skitsere, hvordan den socialpædagogiske indsats tilrettelægges og overføres til kriminalpræventive indsatser.

Det pointeres, at der ikke direkte arbejdes med metoder, der henviser til sandsynligheden for recidiv (Ibid.:146), og at der er udfordringer inden for *borgernes økonomiske forståelse, misbrugsproblematikker, adfærdsproblematikker* og det faktum, at *målgruppen er uhomogen* (Ibid.: 102), hvilke er de arbejds punkter, som medarbejderne på Bakkebo oplever de største udfordringer med.

Mette Rømer udgav derudover sin PhD *Dømt til socialpædagogik*, hvor ovenstående rapport er en del af. Der blev ved PhD'en taget udgangspunkt i følgende forskningsspørgsmål

“Hvilke overvejelser gør pædagoger sig i forhold til at tilrettelægge og udøve en socialpædagogisk indsats over for voksne domfældte udviklingshæmmede på et botilbud? Hvordan betragter og opfatter de domfældte beboere sig selv, anbringelsens formål og socialpædagogikken på botilbuddet?” (Rømer, 2016)

Konklusionen på Rømers PhD var, at der overordnet kommer udfordringer i det socialpædagogiske arbejde med henvisning til selv- og medbestemmelsesretten. Det pointeres, at medarbejderne anser denne ret som indiskutabel, og de udviklingshæmmede borgere er meget bevidste om, at de ikke kan tvinges til aktiviteter eller eksempelvis rusmiddelbehandling med henvisning til selv- og medbestemmelsesretten. Det opleves dog også, at de udviklingshæmmede borgere savnede interaktion med pædagogerne, der ikke bar præg af kontrol og overvågning. Det konkluderes af Rømer, at borgerne mangler meningsfulde aktiviteter, men at medarbejderne på Bakkebo ikke arrangerer dette.

Ovenstående gennemgang underbygger, at der forekommer forskning på området, samt at det kan ses som en indgang til, hvordan de medarbejdere, der arbejder med de

udviklingshæmmede, objektiverer dem. Dog mangler der viden fra flere faggrupper, hvorfor det undersøges i dette speciale.

Kapitel 1

Introduktion til faggrupper og afgrænsning

I det nedenstående redegøres der for de forskellige faggrupper, som er interviewet til dette speciale. Disse faggrupper har indvirkning på, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret og behandlet. Faggrupperne er valgt, da de kan være medvirkende til at synliggøre, at der forekommer modsætninger i arbejdet og objektiveringerne af de udviklingshæmmede lovovertrædere. Slutteligt er der en redegørelse for de afgrænsninger, som er foretaget i speciale mestendels ift. hvilken målgruppe, der er interviewet.

De forskellige faggrupper

I det nedenstående præsenteres de fem forskellige faggrupper, der er valgt som informanter til dette speciale.

Socialpædagoger

Socialpædagogerne skal arbejde socialpædagogisk med fokus på at reducere risikoen for ny kriminalitet, selvfølgelig kun i de tilfælde, hvor de udviklingshæmmede er kriminalitetstruet eller dømt. Dette skal ske gennem en udredning af funktionsniveauet, fokus på udviklingspotentialer og risikoadfærd (Socialstyrelsen, 2020).

Derudover skal socialpædagogerne og botilbuddene minimum hvert andet år udfærdige en statusbeskrivelse i forhold til de borgere, der har en foranstaltningsdom uden længstetid. Statusbeskrivelsen skal orientere tilsynsmyndigheden, samrådet og statsadvokaten om, hvorvidt de vurderer, at der har været en udvikling siden sidste statusbeskrivelse, samt slutteligt indstille til, hvorvidt foranstaltningsdommen skal opretholdes, ophæves, lempes eller skærpes (NDU, 2010).

Tilsynsmyndighed

Tilsynsmyndighedens funktion er overordnet at sikre, at foranstaltningsdommens præmisser og vilkår følges, således ny kriminalitet forhindres (NDU, 2010:9). Det er tilsynsmyndighedens ansvar, at de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver fulgt tæt, og ved optræk til ny kriminalitet optimalt set hurtigt træffer afgørelse om nye kriminalpræventive indsatser, der modvirker dette (Ibid). Tilsynsmyndigheden skal skriftligt udfærdige en statusbeskrivelse hvert andet år, som skal anvendes til at vurdere som foranstaltningsdommen skal opretholdes, ophæves, lempes eller skærpes (Ibid.). Formålet med tæt opfølgning er at sikre borgernes retssikkerhed i forhold til, at foranstaltningsdommen ikke opretholdes længere tid og i videre omfang end hvad der skønnes nødvendigt. På den anden side skal tilsynsmyndigheden effektivt kunne regulere, såfremt de udviklingshæmmede lovovertrædere begår ny kriminalitet eller har en risikobetonet adfærd.

Samråd

Der er oprettet syv samråd i forhold til udviklingshæmmede lovovertrædere i Danmark. Sammensætningen af samrådene varierer fra region til region, men består som regel af følgende medlemmer:

- *en repræsentant fra kriminalforsorgen*
- *en psykiater udpeget af regionen*
- *et medlem udpeget af den kommunale myndighed*
- *en psykolog udpeget af kommunerne*

(Socialstyrelsen, 2020:30)

Samrådene har ikke lovhjemmel og er ikke nedsat ved lov, hvorved samrådet udelukkende skal ses som en vejledende instans (Ibid.). Dermed har samrådet også mulighed for at organisere sig forskelligt og de har selvstændig mulighed for at definere deres opgaver. Ved praksiserfaring ses, at samrådene vejleder statsadvokaten og dommerne i forhold til, hvorvidt de pågældende borgere anses som værende udviklingshæmmede og dermed strafuegnet iht. Straffeloven § 16, samt hvilken foranstaltning, der er bedst egnet til den enkelte.

Statsadvokat

Der er to regionale statsadvokater i henholdsvis København og Viborg, som varetager de ankesager, der er i dertilhørende regioner. Statsadvokaten for Viborg er ansvarlig for Jylland og Fyn, mens statsadvokaten i København fører ankesagerne for hovedstadsområdet og Sjælland (Anklagemyndigheden, 2021).

Statsadvokaten fører tilsyn med længden af strafferetlige foranstaltninger og har til ansvar minimum en gang årligt at kontrollere, at foranstaltningsdommene ikke opretholdes længere end hvad der er nødvendigt. Dette er hjemlet i henhold til Straffeloven § 72 (Danske Love, Straffeloven).

Statsadvokaten modtager vurderinger og udtalelser om sagerne vedr. de udviklingshæmmede lovovertrædere fra tilsynsmyndigheden og samrådet, og begge instanser skal vurdere risikoen for recidiv.

Dommere

Dommerne fungerer i forhold til foranstaltningsdommene på samme måde, som såfremt borgerne ikke var strafuegnet i henhold til Straffeloven § 16. Der er tidligere pointeret af Danske Regioner, at der er udfordringer i forhold til domspraksis på området med udviklingshæmmede lovovertrædere, da der mangler viden og erfaring på området blandt dommerne i Danmark (Danske Regioner, 2010:67). Den begrænsede viden ses f.eks. ved retspraksis i forhold til eksempelvis varetægtssurrogat. Dette resulterer i, at domspraksis på området er meget forskellig og uens, hvilket kan betyde, at der skal ændres i foranstaltningsdommene efter domskendelse. Det kan have indflydelse på eksempelvis type af foranstaltningsdom, og hvor de pågældende skal afsone deres foranstaltningsdomme (Ibid).

I det ovenstående er der redegjort for de valgte faggrupper, samt hvad deres funktion består i, i forhold til de udviklingshæmmede lovovertrædere. Disse faggrupper er valgt, da de kan bidrage med viden til, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere objektiviseres, men også hvor der kan opstå modsætninger i objektiviseringerne.

Afgrænsning

I det nedenstående vil der blive redegjort for de fravalg, der er blevet lavet i specialet. Dette vedrører i særdeleshed, hvorfor de udviklingshæmmede ikke selv er blevet interviewet, samt hvorfor yderligere fagpersoner ej heller er interviewet.

Målgruppe

Der afgrænses i dette speciale fra at interviewe de udviklingshæmmede. Dette grundet, at det anses som vanskeligt at interviewe de udviklingshæmmede om, hvordan de bliver objektiveret af forskellige faggrupper på forskellige rammesatte tidspunkter.

Derudover afgrænses der i dette speciale fra at interviewe medarbejdere, der udfører socialpædagogisk bistand jf. Serviceloven § 85. Det er disse medarbejdere, der som hovedregel er tilkøbt de udviklingshæmmede lovovertrædere, hvis de har en domstype 5 og i nogle tilfælde en domstype 4 uden anbringelse på en institution. Der afgrænses fra medarbejderne, da det ikke er en garanti, at de har viden om udviklingshæmmede lovovertrædere og de restriktioner, der er i forlængelse af, at de udviklingshæmmede har fået foranstaltningsdomme.

Der afgrænses yderligere fra interviewpersoner fra patientforeninger for udviklingshæmmede og ansatte ved eksempelvis Socialstyrelsen, Retslægerådet og Rigsadvokaten. Dette velvidende, at institutionerne, Retslægerådet og Rigsadvokaten potentielt vil kunne bidrage med nyligt revideret materiale i forhold til de udviklingshæmmede lovovertrædere. Der afgrænses i dette speciale fra ovenstående instanser, da de som udgangspunkt ikke har direkte forbindelse til, hvilken betydning det har for de udviklingshæmmede, at de bliver objektiveret på en bestemt måde.

I det ovenstående er der afgrænset fra faggrupper og de udviklingshæmmede selv, da de ikke vurderes at kunne bidrage med viden om, hvordan målgruppen objektiveres i det daglige arbejde. Dermed vurderes de ovennævnte grupper heller ikke at kunne bidrage til at besvare, hvordan modsætningerne i objektiveringens påvirker de udviklingshæmmedes behandling.

Litteratursøgning

I det nedenstående vil der være en gennemgang af, hvordan søgningen af litteratur er foregået.

Overordnet er det af betydning for specialet, og herunder i særlig grad gennemgangen af eksisterende litteratur, at der er begrænset forskning og metoder på området med udviklingshæmmede lovovertrædere. Det gør sig gældende i forhold til statistikker, hvor antal af lovovertrædere og vilkår ift. foranstaltningsdommene er klarlagt. Derudover har det ikke været muligt at finde tidligere undersøgelser på, hvordan målgruppen er objektiveret fra

forskellige fagprofessionelle. Der vil være emner i relation til specialet, som under normale omstændigheder vil kunne besvares, som det ikke er muligt indenfor dette område.

Litteratursøgningen tog udgangspunkt i, at der som før skrevet ikke er meget empiri på området med udviklingshæmmede lovovertrædere. Derfor var empiriindsamlingen bred og med eneste afgrænsning fra empiri, der ikke kommer fra danske kontekster. Søgningen viste blandt andet ældre tekster fra 2003 fra Socialt Udviklingscenter SUS, men også nyere tekster fra Socialstyrelsen (2020) som eksempelvis "Håndbog om sigtede og domfældte borgere med udviklingshæmning". Søgningen indenfor den eksisterende litteratur var bred og der blev hentet inspiration fra, hvor tidligere forskere havde deres litteratur fra, og hvor der kunne findes yderligere litteratur.

Grundet manglen på litteratur på området har der ikke været stringente metoder til at indhente yderligere litteratur, udover at der fra sidst indhentet litteratur henvises til, anden litteratur, der i forvejen er kendt. På den måde er der fremkommet en mætning på indhentelse af litteratur, som er benyttet som indikator for, at der for nuværende ikke er mere relevant forskning på området.

Specialets placering ift. tidligere forskning

Det ses, at der ikke tidligere er undersøgt, hvilken betydning det har for de udviklingshæmmede, at der sker et skifte i, hvordan de bliver objektiviseret. Der er jf. Mette Rømers rapport *domfældte udviklingshæmmede* et fokus på, hvordan pædagogerne anser de udviklingshæmmede i deres arbejde med dem, på daglig basis. Rømers fokus retter sig kun mod medarbejderne, som arbejder med de udviklingshæmmede til dagligt, og ikke mod de øvrige faggrupper, der arbejder omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere. Det er formålet med specialet, hvorved specialet placeres i en kombination af tidligere forskning samt bidrag til nye forståelser på området med udviklingshæmmede lovovertrædere.

Specialets opbygning

Kapitel 2 indeholder en gennemgang af den metodiske tilgang, samt hvordan metoden bidrager til at besvare den valgte problemformulering.

Kapitel 3 indeholder en gennemgang af 3 forskellige teorier, samt hvordan teorierne har deres anvendelse i specialet. Slutteligt er der en gennemgang af analysestrategien.

Kapitel 4 er det første analysekapitel, og indeholder en undersøgelse af, hvordan de udviklingshæmmede er blevet anset gennem tiden, men også hvordan gruppen er anset fra at være udviklingshæmmede uden foranstaltningsdom til en gruppering, der har foranstaltningsdomme. Dette undersøges gennem Nikolas Roses teori om Government and control, da denne teori bidrager til at sandsynliggøre før-punktet historisk. Der vil derudover være en gennemgang af, hvordan de udviklingshæmmede bliver anskuet i dag rent diagnostisk, men også hvordan de udviklingshæmmedes retsproces er. Slutteligt er der i dette kapitel en gennemgang af caseeksempler fra interviewet med samrådsmedlemmet, da det anvendes til at vise nogle af de udfordringer, der er i praksis og nogle af de elementer, som bliver fremhævet i kapitel 5 og 6.

Kapitel 5 indeholder en undersøgelse af, hvordan tilsynsmyndigheden, statsadvokaten og dommerne anser de udviklingshæmmede ud fra Nikolas Roses teori, hvor der inkluderes før-punkt, skift til eksklusion og skift til inklusion. Slutteligt er der en undersøgelse af, hvordan interviewpersonerne anskuer foranstaltningsdommene på baggrund af Vanessa Barkers teori om benevolent violence. Dette kapitel bidrager til at svare på, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, men også, hvad det betyder for den behandling, som de udviklingshæmmede får.

Kapitel 6 indeholder en undersøgelse af, hvordan socialpædagogen objektiverer de udviklingshæmmede lovovertrædere før og efter domsafsigelse, hvorved Nikolas Roses teori anvendes til dette. Derudover er der en undersøgelse af, hvordan socialpædagogen anser de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme på baggrund af Vanessa Barkers teori. Der er i dette kapitel inddraget Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber for at vise de modsætninger, der er i forhold til de faggruppers forståelserne, der er undersøgt i kapitel 5.

Kapitel 7 indeholder en sammenfattende diskussion og konklusion i forhold til hvordan modsætningerne ift. objektivering har indflydelse på de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme samt længden af dommene, samt hvordan fokus i dette speciale har ændret sig fra at være interventionslogik til at være analytisk.

Kapitel 2

Metode

Metodiske overvejelser

I det nedenstående vil specialets metode blive beskrevet, hvor der for at besvare problemformuleringen er anvendt kvalitative, semistruktureret interviews. Der er ligeledes en introduktion til de interviewpersonerne. Den valgte metode bidrager til at synliggøre, hvordan forskellige faggrupper objektiviserer de udviklingshæmmede, men viser også den udvikling, der har været igennem specialet.

Metode

Specialets metode tager udgangspunkt i det kvalitative forskningsinterview, da formålet med specialet er at undersøge, hvordan udviklingshæmmede bliver objektiviseret som objekter, samt hvordan objektiveringen bliver påvirket af de forskellige skift, som de udviklingshæmmede bliver placeret i.

Dette gøres i specialet gennem interviews, da det er af betydning for specialet og problemstillingen, at der er fokus på de interviewedes verdensopfattelse i retning af deres erhverv, samt deres erfaringer og viden på området (Harrits, Pedersen, & Halkier, 2012:145). Det anses som væsentligt, at problematikkerne fremsat af problemformuleringen overordnet er underbelyst, samt at den viden interviewpersonerne har, bidrager med unik viden på området. Dette summeret underbygger, at det kvalitative forskningsinterview er anvendeligt til at belyse problematikkerne i dette speciale (Ibid., 146).

Specialet blev i starten udformet med en hypotese om, at der manglede fokus på de kriminalpræventive indsatser, samt eventuelle konflikter mellem de forskellige faggrupper, som er nævnt ovenfor. Der var i starten en hypotese om, at der kunne findes nogle generaliserende metoder til at arbejde kriminalpræventivt med målgruppen.

Der er igennem specialet og ved afholdelse af interviews blevet tydeligt, at det ikke er muligt med det materiale, der er til rådighed. Det er ikke muligt at analysere på, hvilke kriminalpræventive indsatser, der er virksomme for denne målgruppe.

Derimod blev det tydeligt, at der kommer et skifte i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiviseret igennem retsprocessen af de forskellige faggrupper. Derudover var der gentagende gange fokus på, at de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme skulle ses som værende en hjælpende instans og ikke en straf.

Dette betyder for specialet, at de afholdte interviews har bidraget med viden til de tematikker, der blev udarbejdet på baggrund af den daværende problemformulering

“Hvordan forstår forskellige faggrupper kriminalpræventive indsatser og domsvilkår for de udviklingshæmmede lovovertrædere og hvilke kriminalpræventive indsatser skal iværksættes, således at de udviklingshæmmede får lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme”.

Der blev ved udarbejdelse af tematikkerne fokuseret på, hvad der opleves som problematikker i min praktik og herunder egne oplevelser.

Efter interviewene blev afholdt kom der fokus på, at der var grundlag for et analytisk speciale i stedet for et speciale, hvor fokus var på interventionslogik. Der er fundet nye tematikker, herunder objektivering og skift mellem forventninger, som har medført, at Nikolas Roses teori om Government and control er inddraget. Derudover inddrages Vanessa Barkers teori om Benevolent violence, samt Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber.

På baggrund af Nikolas Roses teori, som forudsætter, at der sandsynliggøres et før-punkt inddrages i første del af analysen en historisk gennemgang af, hvordan målgruppen tidligere er objektiveret. Dette medtages for at kunne vise, at der historisk set har været skift i, hvordan målgruppen er objektiveret, men også at der har været et før-punkt.

På baggrund af det er specialet udarbejdet med afsæt i den abduktive metode, hvor der er en vekselvirkning mellem den deduktive og den induktive metode, altså kendte teorier og metoder på området samt den empiri, der er fremkommet i forlængelse af de afholdte interviews (Thagaard, 2004:181). Denne metode er valgt, da der på området er en begrænset viden både teoretisk og forskningsmæssigt i forhold til, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere er objektiveret, samt hvad skiftene har af betydning for, hvordan de objektiveres og behandles.

Derudover benyttes den hermeneutiske tilgang som videnskabsteori i projektet, da der ud fra den eksisterende litteratur og erfaringer skabes ny viden og herunder nye del og helhedsforståelser, som bidrager til nye perspektiver og syn på problemstillingen. Der er ved hermeneutikken som tilgang ikke muligt at skabe en fuldkommen helhedsforståelse, da der konstant vil fremkomme nye perspektiver, informationer og tolkninger, som alt sammen inddrages for at skabe en gyldig forståelse for problemstillingen (Thagaard, 2004:39).

Semistruktureret interviewguide

Interviewene er udført med henvisning til den semistrukturerede metode, hvor der er forberedt spørgsmål og tematikker inden interviewene blev afholdt (Harrits m.fl., 2012:149).

Der gives ved det semistruktureret interview mulighed for, at interviewspørgsmålene og rækkefølgen kan fraviges og der gives i interviewsituationen plads til, at andre tematikker kan berøres, hvis samtalen retter sig mod det. Der stilles i forlængelse af det semistruktureret interview åbne spørgsmål, hvor der er mulighed for at stille yderligere spørgsmål ved behov (Ibid.).

Interviewene er hovedsageligt udført, hvor der er en 1-1 konstellation, altså bærer de præg af det individuelle interview. Der er i to af interviewsituationerne to interviewpersoner i et interview. Det anses fortsat som, at interviewet bærer præg af det individuelle interview. Dette grundet, at der ikke er fokus på de interviewedes interaktion eller relation, men blot at der er to til at fremvise deres livsverden ud fra de stillede interviewspørgsmål (Ibid.: 150). Det semistrukturerede interview adskiller sig fra både det strukturerede og ustrukturerede interview ved forskellig grad af struktur, forberedte interviewspørgsmål og mulighed for opklarende spørgsmål undervejs. Det strukturerede interview giver ikke plads til spørgsmål undervejs, og der gives ikke mulighed for, at samtalen kan strække sig ud over de forberedte spørgsmål. Modsat minder det ustrukturerede interview mere om en samtale, hvor der ikke er forberedt spørgsmål, men blot en række tematikker, som skal berøres (Ibid.: 149).

I interviewsituationerne blev der stillet åbne spørgsmål, hvor der var mulighed for, at de interviewede kunne fortælle om deres erfaring, viden og arbejde i forbindelse med de udviklingshæmmede lovovertrædere. Dermed følger interviewguiden forberedte tematikker og interviewspørgsmål, som skulle sikre, at de problemstillinger, som fremkom i første hypotese og problemformulering kunne besvares.

Udformning af interviewguide

Interviewspørgsmålene er fremkommet på baggrund af den viden og de erfaringer, som jeg har fået under praktikperioden ved Specialområde Udviklingshæmning og ADHD. Dertil er interviewspørgsmålene udformet med refleksion over den begrænsede forskning og empiri, der er på området med udviklingshæmmede lovovertrædere og kriminalpræventive indsatser.

Interviewspørgsmålene er delt op i forskellige hovedområder, herunder

- Introduktion af interviewpersoner
- Nuværende arbejde omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere og deres foranstaltningsdomme

- Kriminalpræventive indsatser
- Oplevelser af samarbejdet mellem faggrupperne
- Afslutning

Der har i udarbejdelsen af interviewspørgsmålene været bevidsthed omkring, at der er fire faggrupper, som har specifik viden og erfaring med udviklingshæmmede lovovertrædere. Dommerne er, som nævnt før, den sidste instans i forhold til de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme og har ikke målgruppespecifik viden. Grundet dette er der udformet to forskellige interviewguides. En hvor interviewguiden retter sig til de fire faggrupper med specifik viden på området og en, som retter sig til dommerne. Overordnet set afklarer interviewspørgsmålene de samme områder og følger samme struktur, men spørgsmålene er formuleret anderledes med henvisning til, hvorvidt modtageren har specifik viden om udviklingshæmmede lovovertrædere eller ej².

Virtuelle interviews

Interviewene er alle afholdt virtuelt ved brug af skype eller rooms. Dette med henvisning til den aktuelle situation i forhold til corona og restriktioner på området.

Der forekommer fordele og ulemper i forhold til at afholde virtuelle interviews. Fordelene ses ved en øget fleksibilitet i forhold til at afholde interviews og mulighed for at dække et stort geografisk område. Modsat opstår der udfordringer i forhold til at afholde interviews virtuelt, eksempelvis at det ved manglende opmærksomhed bliver upersonligt, og herunder udfordrer de fordele, der traditionelt set er ved kvalitative interviews. Dette anses som en præmis for specialet, hvor ulemperne er forsøget minimeret ved brug af video under interviewene.

I en af interviewene opstod der tekniske problemer, som forsinkede lyden og billedet, og dermed gjorde det vanskeligt at høre, hvad der blev sagt, og efterfølgende vanskeligt at transskribere.

I det ovenstående er der redegjort for, hvordan den anvendte metode har bidraget til den empiri, der er fremkommet i forbindelse med udarbejdelse af specialet. Der har været afholdt virtuelle interviews, hvor der har været fokus på den semistrukturerede metode. Der er i det ovenstående redegjort for, hvordan de kvalitative interviews kan bidrage til empiri om, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiviseret.

² Se i bilag under interviewguide for yderligere.

Informantoversigt

I det nedenstående vil der være en kort gennemgang af interviewpersonerne. Interviewpersonerne vil ikke blive introduceret med navne, men blot nuværende job, anciennitet og kendskab til faget.

- Der blev interviewet to dommere, som begge har været dommere over 15 år. Der er ingen af dommerne, der har erfaring eller yderligere kendskab til udviklingshæmmede lovovertrædere.
- Statsadvokaten har arbejdet i denne funktion i 7 år. Statsadvokaten har indgående kendskab til det juridiske arbejde omkring udviklingshæmmede lovovertrædere.
- Samrådsmedlemmet har to funktioner, som har indvirkning på interviewet. Pågældende har et job som tilsynsmyndighed i en given kommune og er derudover tilknyttet samrådet som kommunal repræsentant. Pågældende er uddannet jurist og har arbejdet med udviklingshæmmede lovovertrædere i over 10 år.
- Der blev interviewet to personer fra en tilsynsmyndighed. De er uddannet henholdsvis socialrådgiver og pædagog. Begge har indgående kendskab til det socialpædagogiske område, og har mellem 5 og 10 års erfaring med udviklingshæmmede lovovertrædere.
- Socialpædagogen har arbejdet som dette i 5 år på et botilbud jf. Serviceloven § 108, hvor der bor udviklingshæmmede med og uden foranstaltningsdomme.

Etiske overvejelser

De etiske overvejelser i forbindelse med udarbejdelse af specialet synes mindsket ved brugen af interviews med faglig ekspertise på området. Dette grundet, at der ved disse interviews forventes en professionel distance til de udviklingshæmmede lovovertrædere, samt hvordan de objektiviseres.

Overordnet er det dog relevant at medtage de forskellige tolkninger, som interviewer og interviewpersoner kan have (Thagaard, 2004:197). Dette med henvisning til, at jeg som interviewer anskuer problematikkerne omkring forståelsen af udviklingshæmmede lovovertrædere, objektivisering og modsætninger i objektiviseringer ud fra en hermeneutisk

inspireret tilgang, hvor der medtages teorier, anden forskning og egen opfattelse og tolkning. Derudover er specialets hypotese skiftet undervejs i processen, og der bliver ikke analyseret på de fokuspunkter, som jeg lagde op til i interviewene.

Interviewpersonerne tolker fortællingerne og situationerne på baggrund af egen forståelse og oplevelse af de forskellige situationer. Derved kan der af interviewpersonerne opleves et stort skel mellem deres fortolkninger og den analyse og de vurderinger, der er medtaget i nærværende speciale (Ibid, 197-198).

Dette forsøges minimeret i et af interviewene, herunder interviewet med statsadvokaten. Der er inden aflevering af specialet sendt de relevante sektioner til statsadvokaten, således det sikres, at der ikke er citater, der er taget ud af kontekst og kan misforstås (Ibid).

Det anses som et væsentligt element i forhold til interviewet med dommerne, at de er i familie med mig. Det har unægteligt betydning for den relation, der er mellem interviewer og de interviewede, da det ikke blot er en kendt relation, men også en familierelation. Der har gennem interviewet været en bevidsthed fra alle parter om, at det skal holdes professionelt, og der er taget hensyn til, at der ikke forekom common sense konstellationer, som har indvirkning på forståelsesrammen. Familierelationen vurderes ikke at have betydning for interviewets kvalitet og anvendelighed i forhold til dette speciale.

Kvalitetssikring

Ved at anvende kvalitative interviews som metode til at belyse dette område gives der en introduktion til området og et øjebliksbillede. Det er et billede af, hvordan de fem repræsentanter fra de forskellige faggrupper anskuer de udviklingshæmmede lovovertrædere som objekter før, under og efter domsafsigelse. Dermed er det af betydning, at de interviewede er repræsentanter for deres faggruppe, og deres holdning eller vurdering ikke nødvendigvis er repræsentativ for deres fagfæller. Ved bevidsthed om dette begrænses reliabilitet i dette speciale markant, da det formodentligt ikke er muligt for andre forskere, at komme til de samme konklusioner ved anvendelse af den samme metode og teorier (Andersen, 2012). Det anses overordnet som vanskeligt at overføre konklusionerne og diskussionerne fra dette speciale til større sammenhænge, da der er indhentet empiri fra repræsentanter af de forskellige faggrupper.

Analysen, diskussionen og konklusionerne i dette speciale anses dog som bidrag til viden på et område, hvor der ikke tidligere i særlig grad er lavet forskning.

Opsummering

I det ovenstående er der redegjort for specialets metode, samt hvordan de kvalitative semistrukturerede interviews er anvendt som metode til at belyse, hvordan de udviklingshæmmede er objektiveret igennem tiden. Derudover bidrager metoden til at kunne skildre, at der forekommer modsætninger i, hvordan de forskellige faggrupper objektiverer de udviklingshæmmede lovovertrædere.

Kapitel 3

Teori

Introduktion til 1. teori

I det nedenstående redegøres for den valgte teori, hvor Nikolas Roses teori om Government and control er valgt med baggrund i hans tilgang til, hvordan befolkningsgrupper objektiveres. Derudover anvendes Roses teori til at vise, at der forekommer et før-punkt for i det her tilfælde de udviklingshæmmede, samt dette sandsynliggør, at der forekommer skift i objektivering af grupperingen. Dette sandsynliggøres igennem Nikolas Roses teori om inkluderende og ekskluderende grupperinger, samt inklusions- og eksklusionskredsløb. Derudover inkluderes Roses teori om Risk management, da det anses i forlængelse af, hvordan ekskluderede borgere bliver objektiveret og behandlet. Nikolas Roses teori anvendes dermed i specialet for at synliggøre, at de udviklingshæmmede bliver objektiveret af forskellige faggrupper, samt bidrager til at kunne kategorisere dette.

Nikolas Rose - Government and control

Nikolas Rose er inspireret af Michel Foucault og den governmentality og kontrol tankegang, som Foucault repræsenterer. Nikolas Rose placeres som havende en kontrolpolitisk tilgang både til kriminalitet, men også objektivering af individer, der begår kriminalitet. Dette er relevant for specialet, da der ønskes fokus på, hvordan de fem faggrupper objektiverer de udviklingshæmmede, som kriminelle og som aktører i straffelovgivningen.

Dette perspektiv er interessant i relation til specialet og de udviklingshæmmede lovovertrædere, da der ses et skift fra tiden før domsafsigelse til forsøg på lempelse eller ophævelse af foranstaltningsdommene.

Jeg er bevidst om, at Nikolas Rose inkluderer mange former for kontrolteorier og andre former for behandlingsstrategier, hvorved Roses teori ikke anvendes i sit fulde omfang i

dette speciale. Derimod fokuseres der i teorien og efterfølgende analyse på de inkluderede og ekskluderede borgere, inklusionskredsløb og eksklusionskredsløb og risk management.

Nikolas Rose forudsætter i sin teori, at før-punktet bliver sandsynliggjort og anvendes som grundlag for at kunne vurdere, hvorvidt der sker udvikling. I dette tilfælde et skifte mellem inklusion og eksklusion. Derfor vil der i nedenstående analyse være en undersøgelse af det historiske og juridiske før-punkt, da det anses som en forudsætning for at kunne analysere på, hvorvidt og hvordan der forekommer et skifte i objektivering af de udviklingshæmmede borgere ud fra den indhentede empiri.

Teorien er valgt, da der jf. Rose er et tydeligt skel mellem to grupperinger i samfundet, herunder de inkluderet og de ekskluderet. Det er relevant for nærværende speciale, da det blev tydeligt gennem interviewene, at der var en ændring ift. forventningerne til de udviklingshæmmedes selvkontrol og evne til at reflektere over egne handlinger.

De inkluderede anskues som en gruppe, som handler ud fra et personligt ansvar og kontrol over egen skæbne. Såfremt de kommer i 'uføre' korrigeres deres adfærd ved hjælp af lettere kontrollerende værktøjer eksempelvis medicinering, handleplaner, jobplaner, værktøjer til at blive refamiliseret og deslige (Rose, 2000).

De ekskluderede skal efter denne teori styres af repræsentanter fra de inkluderes verden, og kræver i større omfang kontrol, overvågning og uskadeliggørelse (Rose, 2000:300). De anses som *the usual suspects* (Ibid.: 333) og kræver i højere grad end andre individer og grupperinger risikoanalyser og strategier til at håndtere deres afvigende adfærd. Det er jf. denne teori ikke en undskyldning, at netop forskellige resocialiserende og kriminalitetskontrollerende programmer ikke virker, det skaber blot øget incitament til at finde andre mekanismer, der virker i statens interesse om reduktion af kriminalitet og afvigende adfærd (Ibid.). Det er ikke personspecifikt de afvigende skal kontrolleres, men derimod grupperingens afvigenhed, der skal reguleres.

I forlængelse af de foranstaltningsdomme, som de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver idømt, er Nikolas Roses teori om inklusionskredsløb og eksklusionskredsløb ligeledes anvendelige. Dette for at belyse det skifte, der er mellem de forskellige kredsløb, som de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver placeret i.

Inklusionskredsløb regulerer og normaliserer befolkningens adfærd, og bliver i høj grad reguleret igennem selvkontrol. De pågældende er i en livslang læring og har mulighed for at forbedre sig selv og dennes selvkontrol konstant.

Eksklusionskredsløb skal trække de ekskluderede ind i inklusionskredsløbene, eller neutraliserer de farer, som de repræsenterer.

Risk management

Nikolas Roses teori inddrager ligeledes Risk Management, som bidrager til forståelsen af, hvordan dem, der objektiverer, har fået ansvar for at risikovurdere de ekskluderede borgergrupper. Det handler her ikke om at fokusere på de enkelte afvigende individer, men at se på grupperingen og tendensen igennem identifikation, klassifikation og evnen til at håndtere forskellige grupper efter deres farlighed (Rose, 2000:331). Dermed handler det om at minimere antallet af kriminelle handlinger og maksimere effektiviteten af hele befolkningen. Teorien tager udgangspunkt i, hvordan flere forskellige professionelle omkring de ekskluderede grupperinger har medansvar i forhold til at sænke risikoen for kriminalitet, men ligeledes, at de professionelles arbejde er fokuseret på information om de ekskluderede. De professionelle omkring de ekskluderede retfærdiggør jf. denne teori deres handlinger og overbevisninger med reference til, at de skal udføre risikovurderinger. Ved at se på de ekskluderede ses der ikke udelukkende på kontrol af de ekskluderede, men der ses ligeledes på risikovurderinger i forhold til, hvilke værktøjer eller dokumentation, der skal anvendes og indsamles for at forhindre risikoadfærd. Der forekommer også en vurdering af, hvornår grupperingen udgør en acceptabel risiko i samfundet. Den acceptable risiko bliver i dette speciale væsentlig, da der gentagne gange bliver vurderet på de udviklingshæmmedes risiko for tilbagefald til kriminalitet, samt at foranstaltningen ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt jf. Straffeloven § 72 (Danske love, Straffeloven).

De valgte teoretiske begreber medtages, da de er anvendelige til at sandsynliggøre, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret af både staten, men også de professionelle, som arbejder med de udviklingshæmmede. Derudover er teorien anvendelig til at vise, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret igennem forskellige processer, og kan dermed være medvirkende til at vise, at der forekommer skift i, hvilke forventninger, der er til de udviklingshæmmede, der begår lovovertrædelser og dømmes herfor.

Teorien anvendes i dette speciale til at stille spørgsmål til, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, men også hvordan skiftende mellem inklusion og eksklusion bliver tydelige.

Afslutning - Nikolas Rose

I det ovenstående er der redegjort for, hvordan Nikolas Roses teori om Government and control kan bidrage til at vise objektiveringen af de udviklingshæmmede lovovertrædere, samt sandsynliggøre, at der er et før-punkt for de udviklingshæmmede. Derudover anvendes teorien til at vise, at der kan forekomme skift i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret. Nikolas Roses teori bidrager dermed til at besvare, hvordan de udviklingshæmmede er objektiveret, samt at der kommer skift imellem objektiveringerne, men er ikke anvendelig til at vise, hvordan modsætningerne i objektivering mellem de forskellige faggrupper kan anskues.

Introduktion til 2. teori

I det nedenstående er der redegjort for Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber. Denne teori bidrager til at forstå, hvordan der kan være modsætninger i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret af de forskellige faggrupper. Dermed bidrager denne teori også til forståelsen af, hvad modsætningerne har af betydning for den behandling som de udviklingshæmmede får. Det kan i sidste ende potentielt kan have betydning for de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme og længden heraf.

Peter Haas - epistemiske fællesskaber

Peter Haas og hans anskuelse af forskellige fællesskaber inddrages i dette speciale, da P. Haas teori bidrager til at stille spørgsmål til de forskelle, der er i forståelsen af, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver objektiveret af de professionelle. Dermed inddrages teorien hovedsageligt i kapitel 6, hvor socialpædagogens udtalelser analyseres i forhold til de udviklingshæmmede lovovertrædelser, men ligeledes de modsætninger, der er mellem de forskellige faggrupper. Teorien bidrager til at forstå, hvordan udfordringerne mellem de forskellige faggrupper bliver så tydelig, særligt opdelt af, hvem der operationaliserer lovgivningen, og hvem der i praksis arbejder med de udviklingshæmmede lovovertrædere.

Peter Haas udviklede sin teori om epistemiske fællesskaber, hvilken i sin rene form handlede om en tilgang til at redegøre for fællesskaber og herunder, hvordan beslutningsprocesser i videnskabelige fællesskaber processeres. Fokus var på, hvordan der skabes en ensrettet fremgangsmåde til at arbejde fremadrettet (Haas, 1992:3). Der blev ud fra Peter Haas' teori fokuseret udelukkende på videnskabelige fællesskaber, og at disse fællesskaber var et netværk af professionelle med anerkendt ekspertise, kompetence og professionel bagage indenfor et særligt område.

Peter Haas forudsatte, at den fælles forståelse i det epistemiske fællesskab blev grundlagt på baggrund af en fælles tro vedrørende et særligt emne, og derudover, at der var specifikke sandheder i fællesskabet, der ligger til grund for dennes tilstedeværelse (Ibid.)

De epistemiske fællesskaber, i dets rene form, skal i dette speciale bidrage til at stille spørgsmål til de modsætninger, der er i objektiveringen af de udviklingshæmmede. I lige så høj grad skal tilgangen om epistemiske fællesskaber bidrage til at forstå kompleksiteten i det arbejde, som socialpædagogen har i relation til de øvrige faggrupper.

De epistemiske fællesskaber bliver i nærværende speciale anset som fællesskaber, som træffer beslutninger på baggrund af ekspertise, erfaringer, men også i lige så høj grad den kontekst, som fællesskabet er placeret i. Fællesskabet kan være samlet på baggrund af forskellige professioner, discipliner og baggrunde. Denne betragtning ses på baggrund af Peter Haas tilgang, hvor et epistemisk fællesskab er defineret på baggrund af følgende:

"(1) a shared set of normative and principled beliefs, which provide a value-based rationale for the social action of community members;

(2) shared causal beliefs, which are derived from their analysis of practices leading or contributing to a central set of problems in their domain and which then serve as the basis for elucidating the multiple linkages between possible policy actions and desired outcomes

(3) shared notions of validity- that is, intersubjective, internally defined criteria for weighing and validating knowledge in the domain of their expertise; and

4) a common policy enterprise-that is, a set of common practices associated with a set of problems to which their professional competence is directed, presumably out of the conviction that human welfare will be enhanced as a consequence" (Haas, 1992:3)

Dermed kan de epistemiske fællesskaber være med til at vise de modsætninger, der er i forhold til, hvordan de professionelle objektiverer de udviklingshæmmede lovovertrædere. Teorien kan derudover bidrage til en forståelse af, hvordan de professionelle kan have vidt forskellige forståelser og objektiveringer af samme målgruppe. Dermed stiller teorien i dette speciale spørgsmål til de modsætninger, der forekommer på baggrund af, hvilket epistemisk fællesskab, som de professionelle kommer fra, men også hvordan modsætningerne i de fælles forståelser har indflydelse på de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme og domslængde.

Afslutning - Peter Haas

I det ovenstående er der redegjort for Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber, men også, hvordan de epistemiske fællesskaber kan anvendes som teori til at belyse de modsætninger, der forekommer mellem de forskellige faggrupper. Dermed er teorien anvendelig til at besvare dele af problemformuleringen, og de dele, hvor Nikolas Roses teori ikke kan benyttes.

Der er i det ovenstående redegjort for, hvordan særligt det perspektiv, som socialpædagogen har i forhold til de udviklingshæmmede kan anses på baggrund af det fællesskab, som hun er i. Det underbygger også, hvordan der kan være modsætninger i forståelsen af den samme gruppe og i noget omfang det samme individ.

Introduktion til 3. teori

I det nedenstående er der redegjort for Vanessa Barkers teori om Benevolent violence. Teorien benyttes som værktøj til at undersøge, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere modtager straffe, som er givet som hjælp. Derudover hjælper teorien til at synliggøre, hvordan der gives sanktioner til mennesker, som anses som strafuegnet. Teorien bidrager til at stille spørgsmål til, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet juridisk, samt bidrager til, at der kan stilles spørgsmål til de professionelles forskellige anskuelser af foranstaltningsdommene.

Vanessa Barker - Benevolent violence

Vanessa Barkers artikel og teori om Benevolent violence handler om tiggere fra Bulgarien og Rumænien, der beder om penge i Sverige. Der inkluderes, hvordan politikerne snakker om tiggerne, men også arbejder ud fra en tilgang om, at det er uværdigt og nedsættende at tigge om penge, og at det ikke burde være et livsvilkår for mennesker i Sverige. Samtidig bliver udsættelserne og restriktionerne for tiggerne skærpet, og tiggernes menneskerettigheder svækkes i retning af en form for omsorg. Dermed bliver skærpelserne godtgørende og der fremkommer en dualitet i tilgangen til tiggerne (Barker, 2017:120). Det bliver i Barkers artikel tydeligt, at dualiteten særligt er tilstedeværende i de udtalelser, som Sveriges politikere har udtalt i forbindelse med tiggerne. Det bemærkes, at det selvfølgelig er udtalelser, som Barker har medtaget for at eksemplificere og underbygge sin holdning. Barker skriver følgende i sin artikel:

“This is how benevolent violence works: the state seeks to improve conditions, to ‘lift’ the homeless out of poverty, but it does so through the infringement of individual autonomy, free movement, and self-determination and forced deprivation.” (Barker, 2017)

Benevolent violence anskues i dette speciale på baggrund af den dualitet, der er i tilgangen til de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme. Dualiteten består i, at de udviklingshæmmede jf. lovgivningen på området modtager foranstaltningsdomme, hvor formålet er, at de skal mindske risikoen for at begå ny kriminalitet. Der gives foranstaltningsdomme med og uden længste tid. Samtidig er der en klar opfattelse af, at de udviklingshæmmede ikke får en straf, men en foranstaltningsdom, som skal anses som en hjælp for dem. Sanktionen er en ‘hjælp til selvhjælp’ og ikke en reel indskrænkning af de udviklingshæmmedes liv og rettigheder. Foranstaltningen skal ifølge straffeloven § 68 iværksættes, således, at de udviklingshæmmede får mindsket risikoen for at begå ny kriminalitet, men opleves i høj grad af de udviklingshæmmede og socialpædagogen som en straf.

Teorien anvendes i dette speciale til at stille spørgsmål til, hvordan de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme anses, men også hvad formålet med foranstaltningsdommene er. Dermed bruges teorien til at stille spørgsmål til den behandling, som de udviklingshæmmede modtager, og underbygger, hvordan forståelsen af foranstaltningsdommene mellem de forskellige faggrupper har indflydelse på foranstaltningsdommenes længde. Derudover kan teorien stille spørgsmål til, hvordan straffen til de udviklingshæmmede foranstalles.

Afslutning - Vanessa Barker

I det ovenstående er der redegjort for Vanessa Barkers teori om benevolent violence, samt hvordan teorien bidrager til at stille spørgsmål til de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme, samt hvad det kan betyde for den behandling som de udviklingshæmmede får.

Kodning af interview og analyseproces

I det nedenstående vil der være en redegørelse af, hvordan interviewene er kodet. I forlængelse af den valgte metode er interviewguiden fremkommet på baggrund af min viden og erfaring på området. Der har derfor været fokus på den induktive tilgang i kodningen af interviewene, da det er interviewene og udsagnene, der har determineret, hvilken teori, der er inddraget i dette speciale. Derfor bliver interviewene kodet ud fra begrebsstyret kodning, som tager udgangspunkt i før-punktet, skiftet til eksklusion og skiftet til inklusion, hvilket er inspireret af Nikolas Rose og hans teori om Government and control. Derudover tager kodningen ligeledes udgangspunkt i benevolent violence, altså sektioner, hvor de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme omtales.

I kapitel 6 inddrages Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber, da denne teori er anvendelig til at belyse, hvordan modsætningerne i objektiviseringerne mellem de forskellige faggrupper kan syne stor.

Ud fra interviewene blev det tydeligt, at der var et skel mellem de forskellige faggrupper, hvor der var en tydelig klar disponering over, hvad der skal til for, at de udviklingshæmmede får lempet deres foranstaltningsdomme for den ene gruppe. Dette var dommere, statsadvokat og tilsynsmyndighed, hvilket er faggrupperne, der tager beslutninger på vegne af de udviklingshæmmede lovovertrædere. I modsætning til dette var der en knap så tydelig fremgangsmåde for socialpædagogen, som er en faggruppe, som er relationelt forbundet til de udviklingshæmmede, samt skal udføre de kriminalpræventive indsatser, som den forrige faggruppe har besluttet.

Der bliver i slutningen af kapitel 4 inddraget caseeksempler fra interviewet med samrådsmedlemmet. Dette er medtaget, da citaterne og analysen af citaterne bidrager til forståelse af nogle af de problematikker, som forekommer i arbejdet med de udviklingshæmmede lovovertrædere. Derudover underbygger caseeksemplerne nogle af de fremhævede problematikker, der er med i analysen i kapitel 5 og 6.

Interviewet med samrådsmedlemmet er ikke på samme måde som de øvrige stringent i forhold til besvarelse af tematikkerne og det opleves, at interviewet var flyvsk og ikke fuldstændig fremkom med det, som der var ønsket. Dog er det alligevel væsentligt at medtage interviewet med samrådsmedlemmet, da det bidrager til forståelsen af nogle af de problematikker, der er på området med udviklingshæmmede lovovertrædere.

Kapitel 4

Historisk perspektiv på "før-punktet" og skiftet

I det nedenstående vil der være en beskrivelse af, hvordan de udviklingshæmmede er blevet objektiveret gennem tiden, både i forhold til straffeloven, men også i forhold til den historiske anskuelse af denne målgruppe. Dette for at tydeliggøre, hvordan før-punktet har været for målgruppen. Beskrivelsen og analysen tager udgangspunkt i Nikolas Rose teori om objektivering af målgruppen, samt hvordan de professionelle og øvrige videnspersoner har haft indvirkning på vilkårene for de udviklingshæmmede. Derudover vil der forekomme en kort redegørelse af, hvordan gruppen anses nu i forhold til det diagnostiske, men også i forhold til, hvordan retsprocessen fungerer, såfremt den udviklingshæmmede begår kriminalitet og bliver sigtet herfor. Slutteligt vil der blive inddraget caseeksempler fra interviewet med samrådsmedlemmet.

Der vil i det nedenstående blive fremhævet væsentlige skift i, hvordan de udviklingshæmmede er blev objektiveret af staten. Der vil ikke være en fuldstændig kronologisk gennemgang af, hvordan de udviklingshæmmede er anskuet, men blot de væsentligste skift. Dette er medtaget i analysen for at sandsynliggøre før-punktet og skiftet i anskuelsen af de udviklingshæmmede. Det ses som præmis for, at de efterfølgende analyser i kapitel 5 og 6 kan udfærdiges.

"Før-punkt"

Der vil i det nedenstående være en kort gennemgang af de sidste to straffe lovgivninger henholdsvis fra 1866 og 1930³.

Lovgivning

Straffeloven af 1866

De udviklingshæmmede blev af Straffeloven fra 1866 kaldt tåber og personer, der manglede bevidsthed, der havde indflydelse på den frie vilje. Det er af betydning, at straffen for lovovertrædelser jf. denne straffelov udelukkende nedsættes i forhold til den øvrige befolkning, samt at dette begrundes i den manglende tilregnelighed blandt de udviklingshæmmede. Dermed er der i Straffeloven af 1866 en vis form for

³ Straffeloven blev moderniseret i 1997, hvorved betegnelsen af de udviklingshæmmede i Straffeloven § 16 gik fra "åndssvag" til "mentalt retarderet". (Greve, 2002: 188)

forholdsmæssighed og proportionalitet i forhold til, hvilken dom, som den udviklingshæmmede skulle have.

Straffeloven af 1866

§ 39: "En ringere Straf end den lovbestedte bliver at anvende paa Taaber eller andre Personer, der, om de end ikke mangle al Bevidsthed, dog paa Grund af særegne Tilstande, som have Indflydelse paa Villiens Frihed, ikke kunne antages i Gjerningens Øieblik at have været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voxne og sjælssunde Personer" (Dahl, 1926: §39)

Gældende Straffelov fra 1930

De udviklingshæmmede lovovertrædere bliver i gældende straffelov omtalt som mentalt retarderet mennesker, hvor baggrunden for ikke at straffe er delt i to. Det ses, at der jf. Straffeloven § 16 stk. 1 ikke straffes grundet utilregnelighed. Samtidig ses der jf. Straffeloven § 16 stk. 2, at skal være særlige omstændigheder for at pålægge straf, altså foregår der en vurdering jf. denne paragraf.

§ 16 Personer, der på gerningstiden var **utilregnelige** på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, **straffes ikke**. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor.

Stk. 2. Personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, **straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf**. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering (Danske love, Straffeloven)

I det ovenstående ses et skifte i, hvordan lovgiver anskuede de udviklingshæmmede, samt hvordan gruppen tidligere og nu straffes for kriminelle handlinger. Der blev i tidligere Straffelov fra 1866 forudsat, at de udviklingshæmmede ikke havde samme tilregnelighed som andre voksne mennesker, men dette betød, at straffen blev nedsat. Ved den nyere straffelov (1930) ses det, at dem, der er omfattet af Straffeloven § 16 stk. 1 anses som utilregnelige, mens der forekommer en vurdering af særlige omstændigheder jf. Straffeloven § 16 stk. 2. Summeret anses de udviklingshæmmede ikke som strafegnet, hvorfor gruppen medtager foranstaltningsdomme jf. Straffeloven § 68.

Historisk perspektiv

De udviklingshæmmede har tidligere været kendt under flere betegnelser og der er til stadighed en forskelligartet betegnelse for disse mennesker afhængigt af, hvorvidt der kigges i Straffeloven eller i Serviceloven. Her beskrives målgruppen enten som mentalt retarderet af en bestemt grad i Straffeloven, mens målgruppen beskrives som *personer med varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne* i Serviceloven.

Målgruppen er tidligere blevet anset som *gale, dårer, tosser, idioter, afsindige, åndssvage, evnesvage...* (Søgaard, 2020:9), og dette har haft indvirkning på de foranstaltninger, hvor de udviklingshæmmede er blevet placeret. Der har været flere skift i, hvordan staten anså målgruppen og hvilke sanktioner, der vurderes som bedst anvendelige.

Birgit Kirkebæk inddelte i sin bog "Normaliseringens periode", hvordan samfundet anså de udviklingshæmmede i tre overordnede kategorier:

"I perioden 1855-1890 skulle de åndssvage reddes gennem pædagogiske foranstaltninger og kundskaber og gives tilbage til staten.

I perioden 1890-1950 skulle samfundet reddes fra de åndssvage gennem medicinske og biologiske foranstaltninger og kundskaber.

I perioden 1959-1970 skulle kvaliteten af de åndssvages liv reddes gennem juridiske, pædagogisk og psykologiske foranstaltninger, og de åndssvage blev dermed placeret som en ligeværdig part i samfundet." (Kirkebæk, 2001:17)

De udviklingshæmmede levede indtil 1960'erne på store totalinstitutioner, hvor de blev reguleret med regulativer og retningslinjer, men også hvor flere funktioner var samlet under samme institution (Hesselbæk, 2020).

Før den 1. oktober 1959 blev arbejdet omkring de udviklingshæmmede og anskuelsen af dem som objekter set igennem et perspektiv om, at foranstaltningerne blev givet med tvang (Kirkebæk, 2001). Dette ses eksempelvis ved sterilisations- og kastrationslovgivningerne fra 1929 og 1935 samt Åndssvagebogen af 1934.

I perioden fra 1954-1959 drøftede Åndssvageudvalget, hvorvidt den fremtidige indsats til denne målgruppe skulle betinges af tvang eller service, og sågar frivillighed. Der var store uoverensstemmelser forbundet hermed, da overvægten af udvalget mente, at målgruppen var en befolkningsgruppe, som ikke kunne varetage egne og samfundets interesser (Ibid.). Trods uoverensstemmelserne blandt medlemmerne i udvalget og et udpræget mindretal for frivillighed, blev netop service og frivillighed grundelementer i den nye åndssvagelov af 1959.

De udviklingshæmmede har igennem totalinstitutionerne været objekter, som kunne flyttes på og tilpasses efter gældende standarder. Ideologisk set blev de udviklingshæmmede

ifølge Nikolas Roses teori anset som værende ekskluderet, der var underlagt kontrol af staten og som en gruppe, der var i eksklusionskredsløb uden mulighed for at ændre dette (Rose, 2000).

I 1970'erne og 1980'erne kom der fra staten og det øvrige samfund større fokus på, at de udviklingshæmmede skulle *normaliseres* og i højere grad være aktive medborgere, som var aktive i det omkringliggende samfund (Hesselbæk, 2020). De udviklingshæmmede blev i højere grad anset som en inkluderet gruppe, som af hvilken det fordres, at deres livslæring og selvkontrol kunne forbedres, hvorved de i højere grad indgik i inklusionskredsløb (Rose, 2000).

Der blev i højere grad en opdeling af institutionerne omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere. Fra totalinstitutionerne i 1950'erne og 1960'erne til forskellige institutioner og bofællesskaber, som kendes fra i dag. Her er funktionerne og hjælpen omkring de udviklingshæmmede i højere grad delt mellem flere professioner og instanser f.eks. botilbud, aktivitetstilbud, egen læge og deslige. Derigennem skulle de udviklingshæmmede evne at begå sig i samfundet på lige vilkår, som andre mennesker, men de professionelle omkring de udviklingshæmmede var stadig forpligtet til at træffe afgørende valg på de udviklingshæmmedes vegne f.eks. i forbindelse med bolig og ydelser jf. institutionsbegrebet (Holmskov & Skov, 2007: 9; Socialstyrelsen, 2019a). Dette betød, at de udviklingshæmmede ikke selvstændigt kunne bestemme, hvor de ville bo og der blev i høj grad udleveret "lomme penge" til de udviklingshæmmede, hvor størstedelen af deres indtægt gik til fastsatte udgifter f.eks. i forbindelse med botilbud og husleje (Holmskov & Skov, 2007).

I 2006 vedtog FN's generalforsamling en ny menneskerettighedskonvention, som havde til formålet at sikre handicappedes ligebehandling og menneskerettigheder (Holmskov & Skov, 2007:4) Hermed kom der i højere grad fokus på *selvbestemmelse*, *medbestemmelse* og *brugerinddragelse* (Ibid.). Dette betød blandt andet, at de udviklingshæmmede selv fik lov til at bestemme, hvor de ville bo og hvad de reelt set ville bruge deres penge på.

Der forsøges igennem større inklusion og medansvar af de udviklingshæmmede at give dem rettigheder igennem selv og medbestemmelsesretten i Servicelovens paragraffer. Dette skulle medvirke til, at de udviklingshæmmede fik medindflydelse på egen sag og herunder at være herre eller kvinde over beslutninger. Det skulle medvirke til at skabe større autoritet i de udviklingshæmmedes liv, samt resultere i, at de udviklingshæmmede blev aktive medborgere.

Diagnostisk udvikling

Overordnet er der sket en udvikling i, hvordan udviklingshæmmede både med og uden foranstaltningsdomme bliver anset. Målgruppen blev i 1800 tallet omtalt som *gale*, *tåber* og *tosser*, og der forekom ikke en differentiering mellem, hvornår gruppen var afsindige og idioter (Mørch, 2007: 42). Denne opdeling blev bedre defineret i 1843, da den danske læge Jens Rasmussen Hübertz skelnede mellem de afsindige, som havde mistet forstanden og idioter, der var født med "ufuldkomne sjæleevner" i sin bog "om Daarevæsenets indretning i Danmark". Denne nye skelnen bliver ifølge Susanne Mørch relevant for, hvordan målgruppen anskues fremadrettet (Ibid.).

Der er som nævnt ovenfor sket en udvikling i, hvordan målgruppen blev og bliver anskuet nu. Der forekommer hermed en bredere forståelse af målgruppen, som diagnostisk set kan indeholde meget forskellige grupperinger, hvor der tilnærmelsesvis er endnu større forskel på, hvad målgruppen evner i forhold til at være inkluderede medborgere. Der er ikke statistik over, hvor mange udviklingshæmmede borgere, der er i Danmark. Det anslås på Socialstyrelsen Vidensportals hjemmeside, at antallet af udviklingshæmmede borgere ligger konstant mellem 50.000 og 100.000 borgere, og at antallet af børn med udviklingshæmning er konstant. Der bliver ikke registreret systematisk, hvor mange udviklingshæmmede, der er eller har været i Danmark (Socialstyrelsen, 2018).

I det ovenstående redegøres for, hvordan gruppen af udviklingshæmmede er blevet anset gennem de sidste ca. 150 år. Det er tydeligt, at der har været nogle markante skift i, hvordan målgruppen er blevet objektiveret, og herunder et skift i, hvilke forventninger der er til de udviklingshæmmede. Overordnet gik de fra at være gale til aktive medborgere, som skal inddrages i samfundet på lige vilkår som andre mennesker.

Foranstaltningsdomme

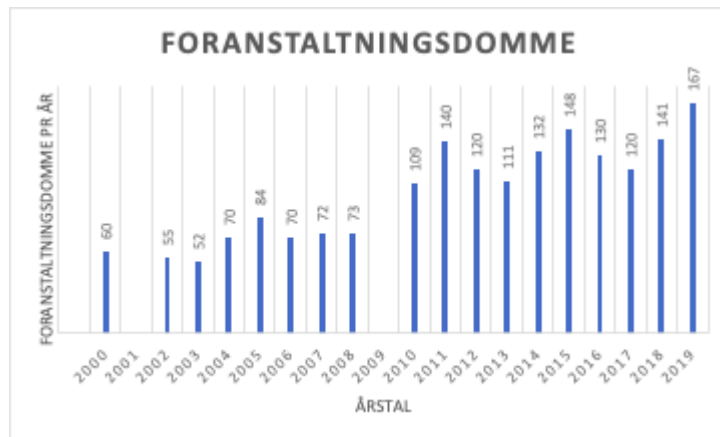
I det nedenstående vil der først være en gennemgang af antallet af foranstaltningsdomme, hvorefter der sandsynliggøres formålet med foranstaltningsdommene. Dette for at vise, hvor stor en andel det drejer sig om, samt hvad årsagerne kan være til, at de udviklingshæmmede får foranstaltningsdomme.

Data ift. foranstaltningsdomme

De sidste to årtier har antallet af udviklingshæmmede lovovertredere rykket sig fra at være en afgrænset målgruppe, til at være en målgruppe som er øget i antal. Det ses, af Justitsministeriets sidste opgørelse, at der var 167 udviklingshæmmede personer, der blev

dømt jf. Straffeloven § 16 i 2019 (Forskningskontor, 2020).

Udviklingen i foranstaltningsdomme med fokus på de udviklingshæmmede for de sidste 19 år ser således ud⁴:

Kilde: Justitsministeriets forskningskontor. Foranstaltningsdomme fra 2000-2020.

(Forskningskontor, 2020)

Det er i ovenstående skema tydeligt, at antallet, der får foranstaltningsdomme årligt er steget, særligt fra 2010-2019. Dette giver ikke et billede af det samlede antal udviklingshæmmede, der har foranstaltningsdomme, men giver et billede af, at gruppen er stigende. Der forefindes ikke en opgørelse for antallet af foranstaltningsdomme pr. 2020.

Sandsynliggørelse af straffens formål

Foranstaltningsdommene anses i dette speciale på baggrund af Ragnar Hauges teori om den individualpræventive tankegang, hvor uskadeliggørelse og resocialisering anses som helt centrale begreber indenfor, hvorfor de udviklingshæmmede bliver pålagt foranstaltningsdomme.

Foranstaltningsdommene anses i dette speciale som uskadeliggørende, altså hvor fokus er på fysisk at mindske risikoen for ny kriminalitet (Hauge, 1996). Dette fordres gennem lovgivning, herunder Straffeloven § 68, hvor der sigtes, at foranstaltningsdommene gives på baggrund af risikoen for at begå ny kriminalitet. Derudover fordres det, at de

⁴ Det er ikke muligt at finde antal foranstaltningsdomme for 2001 og 2009 på Justitsministeriets forskningskontors hjemmeside. Derudover er antallet af foranstaltningsdomme, der er afsagt i 2000 ikke retvisende, da udtrækket er taget fra 1.7.2000 -31.12.2001 (Justitsministeriets forskningskontor, 2002)

udviklingshæmmede med domstype 1-3⁵ bliver placeret på botilbud jf. Serviceloven § 108. De udviklingshæmmede bliver dermed uskadeliggjort for en tid eller varighed. Derudover anses uskadeliggørelsen som en *selektiv inkapacitering*, hvor der forekommer risikovurderinger på baggrund af, hvor stor risikoen er for ny kriminalitet, samt at de mest tilbagefaldstruede bliver inkapaciteret. De udviklingshæmmede bliver risikovurderet i forbindelse med domsafsigelse, men bliver ligeledes løbende risikovurderet fx. i forbindelse med tilsyn jf. Straffeloven § 72.

Derudover anses foranstaltningsdommene som en resocialiserende foranstaltning, som proaktivt skal få de udviklingshæmmede til at mindske deres risiko for at begå ny kriminalitet (Ibid.). Dermed understøttes det, at foranstaltningsdommene anses som en hjælp til de udviklingshæmmede, således, at de udviklingshæmmede, der evner det, kan komme tilbage til samfundet og være aktive medborgere igen. Derudover understøttes det af, at der er stort fokus på området med kriminalpræventive indsatser på området med udviklingshæmmede lovovertrædere.

I den følgende analyse vil der anvendes termer, som uskadeliggørelse, inkapacitering og resocialiserende tiltag med reference til ovenstående sandsynliggørelse af begreberne.

Anskuelsen af udviklingshæmmede i dag

I det nedenstående vil der være en redegørelse af, hvordan de udviklingshæmmede kategoriseres i forhold til diagnosen mental retardering. Derudover vil der være en gennemgang af den retsproces der forekommer, hvis de udviklingshæmmede begår og bliver dømt for straffelovsovertrædelser.

Definition af udviklingshæmning

Udviklingshæmning er jf. det internationale diagnosesystem ICD-10 defineret som "*en tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau, som normalt viser sig i løbet af barndommen, og som bidrager til det samlede intelligensniveau, det vil sige de kognitive, sproglige, motoriske og sociale evner og færdigheder*".

ICD-10 inddeler udviklingshæmning som følgende:

⁵ I de tilfælde, hvor det vurderes at være nødvendigt, er de borgere, der har fået domstype 4 også anbragt på botilbud jf. Serviceloven § 108.

- *Lettere grad: IQ-område 50-69. Medfører sædvanligvis indlæringsvanskeligheder i skolen. Mange voksne kan arbejde, klare sig socialt og bidrage til samfundet.*
 - *Middelsvær grad: IQ-område 35-49. De fleste kan i nogen grad klare personlige fornødenheder. Voksne behøver støtte for at klare sig i samfundet.*
 - *Sværere grad: IQ-område 20-34. Behøver vedvarende støtte og hjælp.*
 - *Sværeste grad: IQ-område under 20. Kan ikke klare fornødenheder, kontinens, kommunikation eller mobilitet. Kræver vedvarende pleje.*
- (Socialstyrelsen, 2019c)

Derudover kan udviklingshæmmede have øvrige udfordringer, som er beskrevet i det nedenstående.

- *Kommunikative vanskeligheder.*
 - *Vanskeligheder med at forstå og tilpasse sig samfundets gældende krav, og dermed også ofte svært ved at begå sig i sociale sammenhænge.*
 - *Manglende eller nedsat evne til at forudse konsekvenser af egen eller andres handling.*
 - *Nedsat opmærksomhedskapacitet og koncentrationsbesvær.*
 - *Hukommelsesvanskeligheder og nedsat eller manglende evne til at forestille sig og planlægge fremtidens mål.*
 - *Følelsesmæssige og/eller adfærdsmæssige problemer og/eller ledsagehandicap, som fx spastisk lammelse, epilepsi, sansedefekter, medfødte misdannelser eller en adfærdsforstyrrelse eller psykisk lidelse.*
- (Socialstyrelsen, 2019b)

Ovenstående afsnit bidrager til at vise, hvordan de udviklingshæmmede pr. diagnose er anset i dag, men viser også nogle af de udfordringer, som de udviklingshæmmede kan have i det sociale samspil med andre mennesker.

Retsproces

I det nedenstående redegøres der kort for, hvilke straffelovsparagraffer der oftest anvendes i forbindelse med, at en udviklingshæmmede bliver dømt for kriminalitet.

Når en udviklingshæmmet person begår en eller flere lovovertrædelser af hvilken som helst art og kendes skyldig heri får pågældende som oftest en foranstaltningsdom⁶.

Foranstaltningsdommen indikerer, at de udviklingshæmmede lovovertrædere ikke straffes efter straffelovens regler, da de pågældende er strafuegnet jf. Straffeloven § 16 (Danske Love, Straffeloven).

§ 16 *Personer, der på gerningstiden var **utilregnelige** på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, **straffes ikke**. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor.*

Stk. 2. *Personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, **straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf**. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering (Danske love, straffeloven).*

Der skelnes her mellem mental retardering i højere grad, jf. Straffeloven § 16 stk. 1 og lettere grad jf. Straffeloven § 16 stk. 2. Det er af betydning, at de udviklingshæmmede, der er dømt jf. Straffeloven § 16 stk. 1 anses som utilregnelige. De udviklingshæmmede, der er dømt jf. Straffeloven § 16 stk. 2 vurderes på baggrund af særlige omstændigheder, og herunder hvorvidt, der er grundlag for at pålægge straf.

For at betingelserne i førnævnte paragraf er opfyldt skal der foreligge en mentalerklæring jf. Retsplejeloven § 809 stk. 1. Disse anvendes, når det vurderes at have betydning for sagens afgørelse (Danske Love, Retsplejeloven).

Foranstaltningens type

Foranstaltningsdommene fordrer, at de udviklingshæmmede føres tilsyn med, anbringes på et botilbud eller en sikret afdeling, hvis alvorligheden af kriminaliteten tilsiger dette. Denne anbringelse foretages med lovhjæmmel i Straffeloven §68. De udviklingshæmmede, der har begået lovovertrædelser inddeles i 5 typer og afsoner deres foranstaltningsdomme efter retningslinjerne i disse typer.

⁶ Med hensyntagen til vurderingen af de særlige omstændigheder i Straffeloven § 16 stk. 2.

Disse typer er følgende:

“Domstype 1: Dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap

Domstype 2: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling

Domstype 3: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Domstype 4: Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Domstype 5: Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde”

(Socialstyrelsen, 2020:9-10)

I Danmark gives der foranstaltningsdomme med og uden længstetid. I de sager, hvor foranstaltningsdommene er afsagt med længstetid kan disse maksimalt blive rammesat til 5 år. Dog er der mulighed for, at foranstaltningsdommene kan forlænges, såfremt det vurderes, at der ikke i tilstrækkelig grad er arbejdet kriminalpræventivt, samt der i for stor grad er risiko for, at de pågældende borgere vil begå ny kriminalitet.

På Justitsministeriets forskningskontors hjemmeside ses der, at der i 2019 blev idømt 167 foranstaltningsdomme, hvoraf 65 af dem var uden længstetid, hvilket svarer til 39 %.

Derudover blev der dømt 76 foranstaltningsdomme med en længstetid på 5 år, hvilket svarer til 46 % (Forskningskontor, 2020).

Foranstaltningsdommene kan forlænges med 2 år jf. Straffeloven § 68a. Der er jf. førnævnte paragraf ikke fastsat, hvor mange gange, der kan gives forlængelse, blot at foranstaltningsdommene skal forebygge yderligere lovovertrædelser jf. Straffeloven §68.

Foranstaltningsdommene uden længstetid bliver reguleret jf. Straffeloven § 68a stk. 2. Det forudsættes, at anklagemyndigheden skal indbringe sagerne ved de respektive dommere senest 5 år efter domsafsigelse, og herefter hvert andet år indtil lempelse eller ophævelse af foranstaltningsdommene.

Forholdsmæssighed vs. risiko for recidiv

Det anses som værende essentielt, at foranstaltningsdommene bliver afsagt med hensyntagen til forebyggelse af yderligere lovovertrædelser jf. Straffeloven § 68 (Danske love, Straffeloven).

§ 68 Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af **§ 16**, kan retten træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, **der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser**. Såfremt mindre indgribende foranstaltninger som tilsyn, bestemmelser vedrørende opholdssted eller arbejde, afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling m.v. ikke findes tilstrækkelige, kan det bestemmes, at den pågældende skal anbringes i hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller under tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse eller i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg. Anbringelse i forvaring kan ske under de betingelser, der er nævnt i **§ 70**. (Danske love, straffeloven)

Der bliver i den øvrige del af straffeloven afsagt domme med henvisning til proportionalitetsprincippet som sikre, at mindre indgribende indsatser anvendes, hvis disse er tilstrækkelige. Dermed sikres, at der ikke gives lange straffe, som ikke står til mål med den kriminalitet, der er begået samt med hensyntagen til mindst indgribende virksomme indsatser. Dette kaldes også indenfor straffelovens bestemmelser for forholdsmæssighed (Mortensen, 2009). I forhold til de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme ses der ikke en forholdsmæssighed, men nærmere et fokus på risikoen for recidiv, som er medvirkende til at bestemme foranstaltningsdommens længde og vilkår. Dette ses tydeligt ved den første sætning i ovenstående paragraf, og er grundlæggende i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere.

Tilsyn

Der skal jf. Straffeloven § 72 føres tilsyn med de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme. Dette for at sikre, at de udviklingshæmmede ikke har foranstaltningsdomme, der bliver opretholdt i længere tid og i videre omfang end nødvendigt. Det er anklagemyndigheden, der er ansvarlig for det.

“§ 72 Det påhviler anklagemyndigheden at påse, at en foranstaltning efter **§§ 68, 69** eller **70** ikke opretholdes **i længere tid og videre omfang end nødvendigt**.

Stk. 2. Bestemmelse om ændring eller endelig ophævelse af en foranstaltning efter **§§ 68,**

69 eller 70 træffes ved kendelse efter anmodning fra den dømte, bistandsværgen, anklagemyndigheden, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen. Anmodning fra den dømte, bistandsværgen, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen fremsættes over for anklagemyndigheden, der snarest muligt indbringer spørgsmålet for retten. Tages en anmodning fra den dømte eller bistandsværgen ikke til følge, kan ny anmodning ikke fremsættes, før der er forløbet et halvt år fra kendelsens afsigelse.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 59, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse på afgørelser efter stk. 2. Er der spørgsmål om ændring af foranstaltningen på grund af ny lovovertrædelse, afgøres spørgsmålet dog af den ret, der behandler sagen vedrørende overtrædelsen” (Danske love, Straffeloven)

I det ovenstående er der redegjort for, hvad der kategoriserer en udviklingshæmmede person ift. diagnosekriterier, men også i forhold til øvrige udfordringer. Derudover er der gennemgået, hvilke paragraffer fra Straffeloven, der anvendes i de tilfælde, hvor de udviklingshæmmede laver lovovertrædelser og bliver dømt herfor.

Caseeksempler

I det nedenstående er der en gennemgang af udvalgte citater fra interviewet med samrådsmedlemmet. Formålet med caseeksemplerne er at eksemplificere, hvordan de udviklingshæmmede opfattes i dag, men også hvilke problematikker, der er i arbejdet omkring udviklingshæmmede lovovertrædere. Undersøgelsen vil ikke i samme omfang være stringent ift. før-punkt og skift, men induktivt følge empirien, og de fokuspunkter, der fremkommer. Citaterne vil blive undersøgt i forhold til Nikolas Roses teori, som belyser objektivisering og herunder, hvornår målgruppen anses som ekskluderede og inkluderede.

Samrådsmedlemmet fortæller, at han oplever, at der er nogle udfordringer i, hvordan de udviklingshæmmede bliver opfattet, både af psykiaterne, men i særdeleshed også af dommerne, som overvejende baserer deres domsafsigelse på, hvad der står af indstillinger i mentalerklæringen. Han fortæller om en borger, hvor der har været forskellige forståelser af, hvorvidt borgeren var udviklingshæmmede eller ej:

“Hvor han har fået en almindelig dom, så har han fået en foranstaltningsdom, så har han sgu guddødemig fået en almindelig dom igen, og nu har han så en foranstaltningsdom. Og der skrev Retslægerådet i deres [indstilling] .. at nu var han i

hvert fald udviklingshæmmet. Og vi lærer jo, at udviklingshæmning, det er ikke noget man bliver, det er noget man er” (Samrådsmedlem: 2)

Der kan i det ovenstående ses, at der er nogle skift mellem, hvorvidt det vurderes, at pågældende borger er egnet til straf eller ej. Dette ses, at pågældende allerede inden domsafsigelse skifter mellem at være objektiveret som en bestemt gruppe, der enten kan tage imod en straf eller ej. Samrådsmedlemmet fortæller også, at han i den dobbeltfunktion⁷ han har møder op i Retten, når 'hans' borgersager skal processeres. Han fortæller, at han oplever mange fejl og mangler i arbejdet omkring målgruppen, både i anskuelsen af, hvad målgruppen kan, men også i forhold til de juridiske spørgsmål omkring borgere med udviklingshæmning. Han fortæller om, at han har en borger med en udviklingsalder på 2-3 år, som er blevet sigtet for at kaste med sten mod biler. Samrådsmedlemmet er ikke af den overbevisning, at det hjælper at give borgeren en foranstaltningsdom, da han ikke er bevidst om, at de handlinger han laver, er kriminelle. Derudover mener samrådsmedlemmet, at borgeren i så fald vil have en foranstaltningsdom resten af sin tid, da han ikke handler intentionelt ift. at begå kriminalitet, men med baggrund i lavt funktionsniveau.

Samtidig fortæller han følgende “... *Og så i nogle situationer, så laver man tiltalefrafald, hvor vi kunne tænke os, det kunne da godt være vi kunne lave en skærpelse, sådan at vi kunne få ham til Kofoedsminde⁸ en lille tur” (Samrådsmedlem: 4).*

Det ses, at det er svært at gennemskue hvilke indsatser, der er de korrekte for den enkelte udviklingshæmmede, særligt på baggrund af funktionsniveau. Samtidig ses, at der skal forskellige virkemidler til at opretholde, at de udviklingshæmmede anses som en gruppe, som fortsat er i inklusionskredsløb.

Derudover fortæller samrådsmedlemmet, at der er nogle problematikker i forhold til, at de udviklingshæmmede får forlænget deres foranstaltningsdomme over flere gange, men at de udviklingshæmmedes forudsætninger gør det vanskeligt at få dommene ophævet.

“... Og det er jo så en udfordring fordi jeg har da set nogle domme, der har en længstetid på 5 år, og som nu kører på 15'ende år. Det er jo et udtryk for at borgeren, at han går og laver noget skidt. Men han kan ikke andet. Hans forudsætning er ikke til andet. Så det der system vi har med, at dommene skulle jo hjælpe folk til at komme videre i det normale system, der skulle de jo lære af det og sådan noget. Det kan man ikke her...” (Samrådsmedlem: 5)

⁷ Samrådsmedlemmet arbejder som tilsynsmyndighed i en kommune, samtidig med at han er samrådsmedlem.

⁸ Kofoedsminde er den eneste sikrede afdeling for udviklingshæmmede lovovertrædere i Danmark.

I det ovenstående ses den præmis, der er årsag til, at nogle af de udviklingshæmmede får forlænget deres foranstaltningsdomme gentagne gange. De udviklingshæmmede laver eftersigende *noget skidt*, formålet er, at de skal lære at lade være med at lave *noget skidt*. Dette bliver jf. samrådsmedlemmet vanskeligt, da de udviklingshæmmede ikke har andre forudsætninger.

Dermed ses det som en problematisering af, at borgerne skal lære af deres handlinger og reflektere over dem. Set ud fra en N. Rose teoretisk anskuelse, skal de udviklingshæmmede lære at blive inkluderet i inklusionskredsløb og udvikle selvkontrol, og foranstaltningsdommene skal være medvirkende til dette. Det kan ses som vanskeligt i og med de udfordringer, som de udviklingshæmmede kan have i forlængelse af deres diagnose.

Samrådsmedlemmet fortæller derudover, at han oplever, at der er stor forskel på, hvad mennesker, der laver den samme kriminalitet, får af straffe afhængigt af, om de er udviklingshæmmede eller ej. Han fortæller om en episode, hvor der var en udviklingshæmmedet borger, som havde lavet noget kriminalitet med en gruppe, som ikke var udviklingshæmmedet. Gruppen havde sat ild til nogle halmballer og lavet lidt hærværk. De fra gruppen, som ikke var udviklingshæmmede, fik en bøde. Ham fra gruppen, der var udviklingshæmmedet, blev indstillet til en domstype 3, og ydermere, at denne foranstaltningsdom skulle være uden længstetid. Den udviklingshæmmede havde tidligere erkendt skyldsspørgsmålet, men kunne ikke blive boende på det botilbud, hvor han boede nu, da det var et botilbud jf. Serviceloven § 107, som er et midlertidigt botilbud. Hvis pågældende fik en domstype 3 skulle han flytte til et andet botilbud jf. Serviceloven §108, hvilket anklager, forsvarer og dommer ikke ønskede.

Samrådsmedlemmet fortæller følgende: *"... Så meddelte forsvareren, at han trak. Hans klient havde slet ingenting gjort, og så startede han forfra..."* (Samrådsmedlem: 12). Dette betød, at samrådsmedlemmet i sin funktion som tilsynsmyndighed var i Retten tre eller fire gange for at sikre sig, at den udviklingshæmmede fik en foranstaltningsdom, der kunne lade sig gøre.

Dette kan vise, set ud fra Nikolas Roses teori, at gruppen af udviklingshæmmede borgere kan være vanskelige at placere i forhold til risiko, samt hvad der er de nødvendige indsatser, således, at der forekommer et acceptabelt niveau af risiko for det omkringliggende samfund. De udviklingshæmmede kan være vanskelig at placere i inklusionskredsløb, hvilket rummer udfordringer, som anklager, forsvarer og dommer ikke havde bemærket. De udviklingshæmmede ansues som strafuegnet i gerningsøjeblikket, men der ønskes fortsat, at den pågældende borger kunne fortsætte sin hverdag på det botilbud, som han var på.

Altså skulle han fortsætte i det inklusionskredsløb, som han var i, på trods af, at der var sket et skifte i, hvordan han blev anset før og efter, at de kriminelle handlinger var udført. Dette skaber en kompleksitet omkring arbejdet med de udviklingshæmmede lovovertrædere, som fordrer, at der er et indgående kendskab til målgruppen, og de præmisser, der arbejdes ud fra.

Samrådsmedlemmet fortæller også, at der er kommet et nyt fokus på domslængder og forlængelser, da Ombudsmanden har problematiseret, at foranstaltningsdommene kan blive ved med at blive forlænget og slutteligt være meget lange. Samrådsmedlemmet fortæller, at han finder det problematisk, at der er stor fokus på recidiv, hvis det i alt for høj grad er bundet op på at blive klogere og træffe gode beslutninger. Han siger følgende:

“Jamen så bliver de jo aldrig klogere. Og risikoen er der jo stadigvæk. Der vil til stadighed være der, indtil den dag, hvor de ikke kan længere... Så hvis det er recidivet, der tæller mest, jamen så er dommene jo lige så lange, som deres udviklingshæmning rækker...” (Samrådsmedlem: 14)

I det ovenstående bliver det klart, at målgruppen jf. Samrådsmedlemmet ikke har mulighed for at imødekomme de forventninger, der er til de udviklingshæmmede i forhold til at blive klogere og mindske risikoen for recidiv. Når problematikken anskues på baggrund af Nikolas Roses teoretiske udgangspunkt har målgruppen ikke i tilstrækkeligt omfang mulighed for at blive inkluderede medborgere til de standarder, som der er sat til dem. Dermed bliver målgruppens foranstaltningsdomme forlænget, da der fortsat er for stor risiko for ny kriminalitet, og der vurderes til stadighed ikke, at der foreligger et acceptabelt niveau af risiko for det øvrige samfund. Dermed kan det ses som, at de udviklingshæmmede skal forsøge at blive inkluderede borgere langt over evne, da de jf. samrådsmedlemmet aldrig bliver klogere.

Opsummering på caseeksempler

I det ovenstående er der undersøgt nogle af de problematikker som samrådsmedlemmet fremhæver i interviewet. Problematikkerne er anskuet på baggrund af Nikolas Roses teori. Der er undersøgt, hvordan målgruppen kan skifte fra at være inkluderede borgere til ekskluderede borgere udelukkende på baggrund af mentalerklæringerne, som i nogle sager skifter fra den ene straffelovsovertrædelse til den næste. Derudover er der undersøgt, hvordan gruppen ses i sammenligning med de kriminelle, som får fængselsstraffe. Der er derudover undersøgt, hvordan risikoen for recidiv har indvirkning på, hvor lange

foranstaltningsdomme nogle udviklingshæmmede får. Slutteligt er der undersøgt en problematik om, at de udviklingshæmmede jf. Nikolas Roses teori forventes at kunne være inkluderede medborgere for at få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Det mener samrådsmedlemmet ikke er muligt, da de udviklingshæmmede pr. diagnose ikke bliver klogere.

Afrunding på kapitlet

I det ovenstående har jeg undersøgt, hvad målgruppen er objektiveret til at kunne bidrage med til samfundet, samt skiftende holdepunkter i forhold til, hvorvidt målgruppen anskues som inkluderede eller ekskluderede borgere jf. Roses definition heraf (Rose, 2000). Der kan argumenteres for, i et historisk perspektiv, at de udviklingshæmmede lovovertrædere efter domsafsigelse forefinder sig i et vakuum mellem at have stor indflydelse på deres selv og medbestemmelsesret, og deres ret til at være inkluderet borgere i inklusionskredsløb til at være i eksklusionskredsløb gennem foranstaltningen, hvor de i nogen grad inkapaciteres fra det øvrige samfund. Det ses, at formålet med foranstaltningsdommene er at uskadeliggøre de udviklingshæmmede, således de fysisk begrænses i muligheden for at begå nye lovovertrædelser. Dette ses også i forlængelse af, at nogle af de udviklingshæmmede lovovertrædere modtager foranstaltningsdomme uden længstetid, og dem der har en foranstaltningsdom med tidsangivelse kan forlænges. Forlængelserne kan gentages indtil, at det vurderes af dem, der objektiverer de udviklingshæmmede, at foranstaltningen ikke er nødvendig mere jf. Straffeloven § 72 (Danske love, straffeloven), og der er et acceptabelt niveau af risiko for det omkringliggende samfund (Rose, 2000).

Der er undersøgt, at der fremkommer et skifte i forhold til forventninger til målgruppen, men også hvordan målgruppen objektiveres. Dette fra, at de er menige medborgere til at de begår kriminalitet og bliver dømt herfor og vurderes som strafuegnet (Danske love, straffeloven).

Kapitel 5

Juridisk praksis

Nedenstående undersøgelse bidrager til at besvare de dele af problemformuleringen, der omhandler, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, samt hvad det betyder for den behandling de udviklingshæmmede får i forhold til deres foranstaltningsdomme og

længden heraf. Der vil i dette kapitel være en undersøgelse af, hvordan tilsynsmyndigheden, statsadvokaten og dommerne anskuer de udviklingshæmmedes før-punkt. Der er taget udgangspunkt i Nikolas Roses teori, hvor det er væsentligt, at de udviklingshæmmede bliver objektiveret som individer, der har en før status, men også, at de er inkluderede borgere, og i et historisk perspektiv er aktive medborgere. Derefter er der undersøgt, hvordan gruppen objektiveres under domsafsigelse, hvor et væsentligt element er, at udviklingshæmmede anses som strafuegnet, men hvor de ligeledes jf. Roses teori placeres som en ekskluderede gruppe i eksklusionskredsløb. Dernæst er der undersøgt, hvordan gruppen objektiveres igen ud fra Roses teori, når de skal have lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Her anses gruppen igen som en inkluderet gruppe, hvorved at der forekommer endnu et skifte i, hvordan gruppen anses.

Slutteligt er der undersøgt, hvordan de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme anskues, dette med baggrund i Vanessa Barkers teori om benevolent violence. Denne undersøgelse bidrager til viden om, hvordan de udviklingshæmmede behandles, men også hvordan foranstaltningsdommene anses.

Nikolas Rose - Government and control

Nedenstående undersøgelse er opdelt i tre sektioner, før-punkt og skift i objektivering mellem eksklusion og inklusion. Dermed bidrager nedenstående undersøgelse til at vise, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret af den udvalgte faggruppe, samt tydeliggør derudover, hvordan målgruppen behandles.

Før-punktet - "Der ligner man jo hinanden"

I det nedenstående vises før-punktet for, hvordan de udviklingshæmmede bliver anskuet af dem, der objektiverer dem, men også hvordan de anskues som fornuftige mennesker.

For at få klarlagt før-punktet for de udviklingshæmmede lovovertrædere er der et stort skel mellem dem, der bliver dømt jf. Straffeloven § 16 stk. 1 (svært mentalt retarderet) og Straffeloven § 16 stk. 2 (lettere mentalt retarderet). Dette skel bliver eksempelvis tydeligt, når der snakkes om misbrug i forhold til målgruppen.

Tilsynsmyndigheden fortæller om, hvordan målgruppen reagerer på korrigerende af adfærd ift. misbrugsbehandling.

Nedenstående er dem, der er dømt jf. Straffeloven § 16 stk. 2, altså dem, der er vurderet til at være lettere mentalt retarderede.

“... Og jeg tror det er det der med, at når man har den IQ der på lige under de 70, så sigter de jo mod normalen..

A: ja, men kan alligevel ikke rumme at være sammen med normalen. Så man er nødt til at finde på noget andet. “ (Tilsynsmyndigheden: 6)

Herunder fortæller tilsynsmyndigheden om de personer, der er dømt jf. Straffeloven § 16 stk. 1, altså målgruppen som er vurderet til at være svært mentalt retarderet.

“... Men de [personer, der er svært mentalt retarderet] er nemmere at få til at sige, det vil jeg ikke, jeg vil ikke ryge hash igen... De er nemmere at arbejde med, de er nemmere at lave aftaler med. Af en eller anden grund er det nemmere. Det kan godt være fordi, at de er så dårligt begavet...” (Tilsynsmyndighed: 6)

Det ses som en indgangsvinkel og et billede af, hvordan de professionelle anskuer målgruppen, og diversiteten heri, særligt i forhold til misbrugsproblematikker. Det bliver ligeledes tydeligt, at der er en kompleksitet forbundet med arbejdet omkring målgruppen, hvor der anses stor forskel på, hvad der kan forventes af mennesker, som har en lav IQ, sammenlignet med dem, der har en IQ tæt på normalområdet.

Derudover er det en målgruppe, som spænder bredt i forhold til, hvilken støtte, der skal gives, således at de opfylder kravene til at være inkluderede medborgere.

Tilsynsmyndigheden fortæller i det nedenstående om, at der er stor diversitet i borgergruppen med udviklingshæmmede. Der fortælles om dyre sager, hvilket skal forstås som sager med udviklingshæmmede, som grundet antallet af medarbejdere omkring den enkelte borgere, placering af tilbud til borgeren samt øvrig kompleksitet kategoriseres som økonomisk meget udgiftstunge.

“... For som xx [navn på tilsynsmyndighed] siger, der er en domfældt som er i lære som maler og som ikke har en sag i kommunen. Men egentlig lever et liv med kæreste og sin læreplads, og så over til en kompleksitet, som egentlig er de dyreste og mest komplekse i kommunen...”

Der ses i det ovenstående et spænd for, hvor inkluderede målgruppen er, også inden de får en foranstaltning. Der er grupper, som har en høj grad af involvering og inklusion i samfundet, hvor de modtager få eller ingen korrigerende værktøjer eksempelvis igennem handleplaner (Rose, 2000). Derimod forekommer der også grupper, som økonomisk set er meget udgiftstunge, hvor målet kan være, at de skal være inkluderede medborgere, men at

de i praksis ikke opfylder dette krav. Det kan være personer, der er i enkeltmandsprojekter, hvor de i mere eller mindre grad isoleres fra det omkringliggende samfund “... altså jeg har en borger, der i to år, der til sidst har været i et enkeltmandsprojekt og det har da været dyrt for kommunen” (Tilsynsmyndighed: 9). Derudfra kan gruppen inden foranstaltningsdommene anses som en form for ekskluderede borgere, som aktivt er anbragt i eksklusionskredsløb både før og efter foranstaltningsdommen.

Derudover anses målgruppen som kompleks. Det kan være, at nogle fra målgruppen er placeret i botilbud inden lovovertredelsen, hvilket er den overbevisning som dommerne har, hvilket kan ses i det nedenstående.

“Dommer B: de vil jo typisk være på et bosted i forvejen ikke.

Dommer A: Det er jo meget almindeligt...” (Dommere: 2)

Det skal bemærkes, at dommerne er den eneste faggruppe, som ikke har målgruppespecifik viden om de udviklingshæmmede lovovertredere, hvorfor deres overbevisning kan stå i kontrast til, hvilke erfaringer tilsynsmyndigheden har. Det anses som et interessant udgangspunkt, da det kan vise, hvordan normalbefolkningen, uden specifik viden om området, har placeret målgruppen, samt hvilke forventninger, der er netop til den her målgruppe. Dermed kan målgruppen på en og samme tid blive anskuet som en inkluderet og ekskluderet gruppering, som ikke selvstændigt har indvirkning på, hvornår de placeres hvor. Det handler om, hvor gruppen placeres af dem, som objektiverer dem.

Tilsynsmyndigheden fortæller om, at gruppen med en højere IQ sigter mod at være som normalen. Det i forhold til, hvordan andre mennesker ser dem, men også, hvordan de opfatter sig selv.

“... Så de kan nok bedre identificerer sig med normalen på den måde. At den målgruppe, der står nede på markedspladsen, det er normalen. Der skinner man jo ikke igennem som man kommer nede fra Nørholm kollegiet [Serviceloven § 108 tilbud] eller andre steder. Der ligner man jo hinanden...” (Tilsynsmyndighed: 6)

Dermed anses det som, at målgruppen med en højere IQ [omkring 70] har en selvopfattelse af, at de er ligesom normalen, men de bliver ligeledes anskuet på den måde i forlængelse af, hvilke forventninger, der er til målgruppen uden foranstaltningsdomme. Der er en forventning om, at de, indenfor rimelighedens grænser med henvisning til IQ, skal være aktive medborgere, som kan indgå i samfundet på normale vilkår. Derudover ses det med

henvisning til, at der jf. Serviceloven er stort fokus på selv og medbestemmelsesret i de tilbud, der gives til målgruppen. Dette underbygger samfundets forventning om, at målgruppen skal være inkluderede medborgere.

Overordnet ses det, at målgruppen objektiveres som en gruppe, som overordnet forefinder sig i, hvad der kan betegnes som inklusionsforløb, dog med lettere eller mere indgribende foranstaltninger, således de fortsat ses som inkluderede medborgere (Rose, 2000: 327). Der forekommer et stort skel ift. de forventninger, der er til målgruppen, da deres kunnen og fornuftige adfærd er meget forskellige baseret på deres funktionsniveau.

De borgere, der har en IQ tæt på normalområdet formodes at sigte normalen både i forhold til eksempelvis at være misbrugende, men også omgangen med, hvad der kendetegnes som normalen.

I det ovenstående er der undersøgt, hvordan målgruppen anskues inden de begår kriminalitet, altså deres før-punkt.

Skift - "På grund af utilregnelighed..."

I det nedenstående undersøges, hvordan de udviklingshæmmede opfattes, når de bliver dømt og modtager foranstaltningsdomme. Formålet er at vise, at der sker et skift i objektiveringen og de forventninger, som de som objektiverer, har til de udviklingshæmmede lovovertrædere. Dette skifte kan overordnet anses på baggrund af Straffeloven § 16 stk., hvilken forsimplet omhandler strafuegnethed⁹.

Dommerne fortæller om, hvordan de anser de udviklingshæmmede lovovertrædere, der er dømt jf. Straffeloven § 16: "...at han på grund af utilregnelighed, som det hedder i straffeloven ikke bør straffes eller ... om han var udviklingshæmmede i sådan en grad at han må betegnes som så utilregnelig..." (Dommere: 2). Her fremhæves utilregneligheden, som afgørende faktor for, at den udviklingshæmmede ikke kan modtage en fængselsstraf, men også som begrundelse for den kriminelle handling. Den her gruppe af udviklingshæmmede kan ved domsafsigelse ses som en ekskluderet gruppe, som ikke i tilstrækkelig grad er bevidste om egne handlinger og deres evne til at passe ind i et inklusionskredsløb (Rose: 2000), hvilket underbygges af dommernes udtalelse om målgruppen:

"... Og hvis vi er i det område, hvor vi har en stærk nedsat evne til at skelne mellem hvad der er forkert og hvad der er rigtigt. Og også måske en stærkt nedsat

⁹ Se nærmere beskrivelse af Straffeloven § 16 på side 40.

evne til at klare sig selv, så er det klart så er vi inde i området, hvor man så giver behandlingsdomme [foranstaltningsdomme]...” (Dommere: 2)

Dermed kan der ses et skifte i, hvordan de udviklingshæmmede, som ikke begår lovovertrædelser og bliver dømt herfor anses. Dette ses ved *før-punktet*, som er beskrevet ovenfor. De udviklingshæmmede borgere anses tidligere som inkluderede medborgere, som med få eller ingen korrigerende redskaber opfylder betingelserne for at indgå i inklusionskredsløb.

Ved domsafsigelse bliver det klart, at udviklingshæmmede lovovertrædere objektiveres på ny, hvor de ikke anses som mennesker, som opfylder betingelserne for at være inkluderede borgere. De anses som en gruppe, som ikke kan skelne mellem *rigtigt* og *forkert* og der lægges derudover vægt på evnen til at klare sig selv set ud fra, hvad der er af forventninger i inklusionskredsløbene. De udviklingshæmmede bliver placeret i eksklusionskredsløb og uskadeliggjort i deres færden og kriminelle adfærd ved placering på botilbud jf. Serviceloven § 108¹⁰. De bliver anset som en gruppe, der ikke formår at leve op til kravene i inklusionskredsløb, men også at de anses som en gruppering, der ikke kan skelne mellem rigtigt og forkert.

I det ovenstående er der undersøgt, hvordan skiftet bliver en tydelig markør for de udviklingshæmmede, samt hvad der forventes af dem. Der er et før-punkt for, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret. Her kan der argumenteres for, at gruppen af udviklingshæmmede anses som aktive medborgere i før-punktet. Ved domsafsigelse ses der, at der sker et skifte i, hvordan gruppen anses. Her anses dele af de udviklingshæmmede som utilregnelige, men også, at de har begået kriminaliteten på grund af utilregnelighed. Her placeres gruppen i eksklusionskredsløb og anses som ekskluderede borgere, der skal uskadeliggøres i deres færden og deres mulighed for at begå ny kriminalitet vha. foranstaltningsdomme. Derudover anses gruppen som havende vanskeligt ved at kunne skelne i, hvad der er rigtigt og forkert, samt at dette betinger, at gruppen skal have foranstaltningsdomme.

Skift - “At man er harmonisk...”

I det nedenstående afsnit vil der komme en analyse af, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret efter domsafsigelse. Der vil der være fokus på, hvad der skal til for, at de

¹⁰ Gælder kun for de borgere, der har modtaget domstype 1-3, og i nogle tilfælde domstype 4.

udviklingshæmmede kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Dette vil sige, hvad der skal til for, at de jf. Roses teori anses som en inkluderende gruppe igen. Dermed vil der ligeledes være fokus på, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret i skiftet fra domsafsigelse til lempelse eller ophævelse af foranstaltningsdommene.

Når de udviklingshæmmede er blevet dømt og har fået deres foranstaltningsdomme, er formålet med dommene, at risikoen for ny kriminalitet skal mindskes, men også at foranstaltningen ikke skal opretholdes længere tid eller i videre omfang end nødvendigt jf. Straffeloven § 72. Der forekommer ikke konkrete kriminalpræventive metoder, der kan anvendes i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere (Socialstyrelsen, 2020).

Tilsynsmyndigheden fortæller, at de er blevet opmærksomme på, at der skal flere elementer til for, at de udviklingshæmmede lovovertrædere kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme.

“[jeg] er blevet mere opmærksom på, at der lægges meget vægt på borgerens samarbejdsvillighed. Borgerens evne til at tage imod hjælp og støtte. Borgerens evne til at være opsøgende, når at borgeren har det svært til ressourcepersoner. Altså der er sådan nogle bløde værdier, som egentlig har en afgørende betydning...”

(Tilsynsmyndighed: 4).

Der ses i det ovenstående, at tilsynsmyndigheden er blevet opmærksom på, hvordan de menneskelige ressourcer anses hos de udviklingshæmmede. Dette tolkes som et relativt nyt perspektiv på de udviklingshæmmede lovovertrædere. De udviklingshæmmede skal fremstå som en gruppe med ressourcer, som er selvreflekterende og evner at tage imod hjælp og støtte. Dermed ses det som, at de udviklingshæmmede skal anses som en inkluderende gruppe, hvilket resonerer med Roses ide om, at gruppen forventes at have en vis form for kontrol over egen skæbne (Rose, 2000). Ligeledes fortæller tilsynsmyndigheden om, at det er vigtigt for at de udviklingshæmmede kan få lempet deres domme, at de er harmoniske i deres omgang med sig selv og andre.

“...at kunne sige, når man går og hvornår man vender tilbage. Overholde aftaler, være god ved andre. Kunne træde væk fra konflikter. Ikke nødvendigvis indgå i diskussioner eller være opsøgende. Der er meget sådan lidt den generelle adfærd også. At man er harmonisk i sin omgang med sig selv og med andre...”

(Tilsynsmyndighed: 4)

Dette understøtter, at dem der objektiverer de udviklingshæmmede, har store forventninger til, hvad gruppen skal bidrage i samfundet generelt, men også for at de kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Det fordres, at de udviklingshæmmede lovoertrædere kan anses som en gruppering, som mestrer personligt ansvar, men også overordnet er harmonisk i sin omgang med sig selv og andre. Dermed stilles der krav til de udviklingshæmmede i inklusionskredsløbene, hvor de skal mestre den generelle adfærd, men også udvikle sig, således at de mestrer konflikter og forstår præmisserne ift. aftaler. Såfremt de udviklingshæmmede lovoertrædere alligevel kommer i konflikter eller på anden måde i ufare, skal de kunne mestre konflikterne "*... Det er at du kan mestre konflikterne. Der kan stadig være konflikter, men du skal i hvert fald ikke begynde at true eller slå...*" (Tilsynsmyndighed: 7). Dermed kræves der i højere grad selvindsigt og forsigtighed af de udviklingshæmmede lovoertrædere for fortsat at kunne være i de inklusionskredsløb, som botilbuddene jf. Serviceloven § 108 repræsenterer¹¹, men også for at kunne betegnes som inkluderede borgere af de professionelle omkring de udviklingshæmmede (Rose, 2000). Det ses, at der er givet meget ansvar til gruppen af udviklingshæmmede lovoertrædere, som selvstændigt skal stå for de personlige redskaber til fortsat at blive opfattet som en borgergruppe, der er i inklusionskredsløb. Ud fra dette skal de udviklingshæmmede agere ud fra et normsæt om at kunne korrigere egen adfærd, og vide hvad der er rigtigt og forkert. Dette ses på baggrund af de udfordringer, som de udviklingshæmmede kan have i forlængelse af deres diagnose, hvor de kan have vanskeligt ved at forudse konsekvenser af egne handlinger og svært ved at forstå og tilpasse sig de gældende krav (Socialstyrelsen, 2019b).

Der stilles krav til de udviklingshæmmede lovoertrædere af statsadvokaten, som skal være opfyldt, før statsadvokaten i tilstrækkeligt omfang mener, at risikoen for ny kriminalitet er minimeret. Det understreges af statsadvokaten, at de udviklingshæmmede lovoertrædere skal være stabile over en vis periode, hvor de skal vise god udvikling og til stadighed kunne anses som inkluderede borgere, "*... For der skal også være en eller anden form for stabil tilstand, som har rodfæstet sig, og som vi tænker, at det kommer til at fortsætte med den her tilstand...*" (Statsadvokat: 4). Det er ikke klart, hvor lang tid en periode, der skal til for, at der kan vurderes om tilstanden har rodfæstet sig. Dermed kan der argumenteres for, at de udviklingshæmmede ikke blot skal være i god udvikling, men at de skal være i slutningen af 'den gode udvikling' og derudover have været på det punkt lang tid nok til, at tilstanden har rodfæstet sig.

¹¹ De udviklingshæmmede lovoertrædere, der bor på Kofoedsminde er undtaget her.

Samtidig tydeliggøres det, at der ikke er generaliserende standarder for, hvornår de udviklingshæmmede er klar til at få deres foranstaltningsdomme lempet eller ophævet “... *Det er altid en konkret vurdering, hvor vi tager udgangspunkt i de oplysninger, der er om den pågældende...*” (Statsadvokat: 4). Dette viser ligeledes, at området med udviklingshæmmede lovovertrædere anses som komplekst og unikt, men ligeledes, at der overordnet ikke er standardiserede fremgangsmåder til at arbejde eller vurdere de udviklingshæmmede lovovertræderes livssituation og risiko for recidiv. Dermed forudsættes det ligeledes, at der ikke er gældende standarder for, hvornår de udviklingshæmmede anses som tilstrækkelig inkluderede borgere jf. Nikolas Roses teori. Det ses, at de konkrete vurderinger tager udgangspunkt i oplysninger, hvilket ud fra Roses teori resonerer med ideen om, at de ekskluderede borgere skal risikovurderes for at kunne blive set som en gruppe, der kan indgå i inklusionskredsløb, og i dette tilfælde få ophævet eller lempet foranstaltningsdommene. Det kan ses som, at risikovurderingerne laves på baggrund af oplysninger, som er indhentet for at beskytte borgerne, men også det omkringliggende samfund.

Dommerne fortæller om, at der er forskel i, hvordan sagerne behandles. Der er nogle sager, hvor lempelserne eller ophævelse af domsvilkår er skrivebordsafgørelser “... *Det kan jo være en, der er velbehandlet og alt går rigtig godt, så behøver vi faktisk ikke at se vedkommende. Så laver vi bare en skrivebordsafgørelse på, at vi ophæver foranstaltningen...*” (Dommere, 4). Her understreges der, at borgerne skal være velbehandlet, hvilket i forhold til de udviklingshæmmede antages, at der skal være minimeret risiko for recidiv. Dette grundet, at de udviklingshæmmede ikke modtager behandling for deres udviklingshæmning. Det ses som, at selvom sagerne vurderes fra sag til sag er der alligevel standardiserede vilkår, som skal være opfyldt for, at de udviklingshæmmede anskues som tilstrækkelig inkluderede, og dermed have mulighed for at få ophævet eller lempet deres foranstaltningsdomme.

Der kan derimod også være sager, hvor dommerne i højere grad tager hensyn til retshåndhævelsen.

“... *Men nogle gange er der jo også nogle hensyn at tage til det vi kalder retshåndhævelsen, altså hvis det er en meget alvorlig forbrydelse så er der jo nok en tendens til at man skal være helt sikker på at der nu ikke er risiko for recidiv...*” (Dommere, 4).

Det ses, at der også ved dommerne laves risikovurderinger og særligt i de sager, hvor det er en alvorlig forbrydelse. Der vurderes på, hvorvidt at der forekommer en acceptabel risiko for samfundet ved at ophæve eller lempe de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme.

I ovenstående afsnit er der undersøgt, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere objektiveres, mens de har deres foranstaltningsdomme, men også hvilke menneskelige kvaliteter, der skal til for at de udviklingshæmmede kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Det fordres, at de udviklingshæmmede opfører sig og opfattes som en inkluderet borgergruppe, som har udviklet selvreflekterende tilgange til konflikter, men også evner at indgå i de konstellationer, som de er placeret i ift. at de anbringes på botilbud. Samtidig skal tilstanden som inkluderede være rodfæstet og der skal være en oplevelse af, at de er velbehandlet eller ordentligt resocialiseret. Det ses, at der forekommer et skifte i, at de udviklingshæmmede fra domsafsigelse skal udvikle sig og være fornuftige og herunder anses som inkluderede borgere igen.

Ovenstående undersøgelse har bidraget til at vise, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret igennem forskellige skift, fra før domsafsigelse til efter.

Vanessa Barker - Benevolent violence

I det nedenstående bliver der undersøgt, hvordan de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme anses af tilsynsmyndigheden, statsadvokaten og dommerne. Denne undersøgelse bidrager til at vise, hvordan målgruppens foranstaltningsdomme anses, og viser, hvordan de udviklingshæmmede objektiveres i forhold til foranstaltningsdommene, men viser ligeledes, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet.

“Det er slet ikke nogen straf”

De udviklingshæmmede, der begår lovovertrædelser og bliver dømt herfor anses som en gruppering, som ikke kan sammenlignes med de kriminelle, som får fængselsstraffe. Foranstaltningsdommene skal derimod anses som en hjælp til de udviklingshæmmede og betegnes gennemgående som dette.

Statsadvokaten fortæller i det nedenstående om forskellene mellem de to former for straf, og fortæller også, at det at sammenligne straffene er som at sammenligne pære og bananer.

“... jamen det er jo som at sammenligne pære og bananer, det kan man ikke Og det der er den største forskel er at hvis du får en tidsbestemt straf, så ved du hvornår den er slut, hvis du har opført dig pænt og så videre. Men det ved de her borgere altså ikke. Fordi det har et helt andet formål end det strafferetlige, end det pønale forhold, som vi kalder det. ...” (Statsadvokat: 1).

Her bliver det tydeligt, at statsadvokaten ikke mener, at de to former for sanktioner er sammenlignelige, og derudover at der er andre fokusområder, formentlig grundet straffeloven § 68, som tilsiger, at risikoen for kriminalitet skal mindskes (Danske Love, Straffeloven). Derfor menes der ikke, at foranstaltningen er en straf, da foranstaltningen rent juridisk har et andet formål. I samme ombæring fortæller dommerne, hvordan sanktionen jævnfør lovgivningen på området skal ses.

“Det er ikke sådan at man sammenligner med, hvad ville man have fået af straf. For det her er slet ikke nogen straf, det er en foranstaltning, man indfører dels for at hjælpe den syge person og så selvfølgelig for at sikre andre borgeres friheder og liv og legeme.” (Dommere: 5)

I de ovenstående citater tydeliggøres det, at der ved domsafsigelse markeres et klart skift af, hvordan denne gruppering anses i forhold til andre dømte borgere, der ikke er strafuegnet, men også hvordan gruppen anses fra tidligere. Det er en gruppe, der skal hjælpes til formentlig at blive resocialiseret, men er også en del af en særlig gruppe borgere. Samtidig tages der hensyn til andre mennesker i inkapaciteringen af de syge personer.

Ydermere fortæller statsadvokaten, at på trods af, at domslængderne som hovedregel er længere i forhold til de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme, men at foranstaltningerne ikke er så indgribende i den personlige frihed.

“... Det kan godt være, at de tit varer længere tid, men de fleste af dem er jo ikke så indgribende, som dem der kommer i fængsel.... Så tænker jeg jo også på det her, det er jo ikke en straf, det er jo faktisk det er jo en dom til hjælp...” (Statsadvokat: 3)

Alligevel pointerer statsadvokaten også, at der skal være nogle ressourcer iboende i de udviklingshæmmede for at blive i på det botilbud, som de er placeret på.

“... Men hvis han vil gå, så kan han jo bare gå... Altså det kræver jo enorm meget af dem... Det forlanger vi jo i virkeligheden heller ikke af alle andre mennesker, af dem der sidder i fængsel faktisk. Så det kræver jo bare rigtig meget af hans selvkontrol, at han kan blive på bostedet, hvis det er det han har fået af vide, at han skal”
(Statsadvokat: 8)

Set i forhold til Vanessa Barkers teori om Benevolent violence bliver det tydeligt, at foranstaltningsdommene jf. straffeloven skal anses som en hjælp for de udviklingshæmmede. Det tydeliggøres af både statsadvokaten og dommerne, at foranstaltningsdommen ikke er en straf, men en foranstaltning, der skal hjælpe og har et andet formål. Formålet er også at sikre andre borgers frihed og sikkerhed ved at pålægge de udviklingshæmmede foranstaltningsdomme.

Overordnet menes der, at det er en foranstaltning, der på ingen måde kan sammenlignes med en fængselsstraf.

Dog opstilles der krav til de udviklingshæmmede borgere, når de har fået foranstaltningsdommene. Kravene kan eksempelvis indeholde vilkår fra bekendtgørelse om udgangstilladelse (Justitsministeriet, 2004), hvilken tilsiger, at de borgere, som har domstype 1-3 ikke må forlade botilbuddet, medmindre de har fået tilladelse hertil af enten tilsynsmyndigheden eller statsadvokaten¹² (Socialstyrelsen, 2020). Samtidig er vilkårene således, at de udviklingshæmmede lovovertrædere blot kan gå, hvis de har lyst, da der jf. Serviceloven ikke er hjemmel til at tilbageholde mennesker mod deres vilje medmindre de er til fare for sig selv eller andre (Danske love, Serviceloven). Dette stiller jf. statsadvokaten enorme krav til de udviklingshæmmedes selvkontrol. Det er, som statsadvokaten siger ikke krav, som der på lignende måde bliver stillet over for andre mennesker, der ikke er mentalt retarderede. Dermed ses foranstaltningsdommene som en godgørende straf, hvor lovgiver prøver at forbedre vilkårene for de udviklingshæmmede igennem en hjælpende foranstaltning. Samtidig indskrænkes nogle af de udviklingshæmmedes frie bevægelighed igennem foranstaltningerne.

Derudover er der også udviklingshæmmede borgere, der har lange foranstaltningsdomme, og hvor der har været et stort arbejde med at få de udviklingshæmmede ud af deres foranstaltningsdomme igen.

Tilsynsmyndigheden fortæller i den forbindelse om en borger, som har haft en dom på 20 år.

“... Altså jeg har overtaget nogle, hvor jeg endelig fik ham ud af dommen efter 20 år. Den er blevet forlænget jeg ved ikke, hvor mange gange. Så gik der 2 års forlængelser efter de 5 år var gået ... For altså 20 år til sidst, der er det jo nærmest også pinligt. Han har ikke lavet noget, der har berettiget, at han skulle have 20 års dom vel. Det er jo nærmest en livstidsdom...” (Tilsynsmyndighed: 3)

¹² Der er tydeligt skel mellem, i hvilke situationer, det er amtsrådets (kommunen - tilsynsmyndigheden) vurdering, og i hvilke situationer det er statsadvokaten jf. Bekendtgørelse om udgangstilladelse mv. til der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret §2 stk. 2 og stk. 3.

Foranstaltningsdommen skal jf. lovgiver ses som en hjælpende foranstaltning, der også skal beskytte det omkringliggende samfund. Dette betyder, at nogle af de udviklingshæmmede med foranstaltningsdomme inkapaciteres over lange perioder, hvor de i større eller mindre omfang bliver uskadeliggjort i forhold til nye kriminelle handlinger, hvilket kan sammenlignes med eksklusionskredsløb jf. Roses teori. De udviklingshæmmede lovovertrædere kan stationært anses som en borgergruppe, der ikke i fuldstændigt omfang anses som mennesker, der er uden for risiko for begå ny kriminalitet. Derfor fortsætter foranstaltningsdommene til, at foranstaltningen ikke er nødvendig mere. Tilsynsmyndigheden fortæller i det nedenstående om en borgersag, hvor hun har indstillet til, at foranstaltningsdommen skulle lempes over flere gange.

“Jeg vil også sige, at jeg tror, at jeg har indstillet 4 år i streg, 5 år måske, til at jeg synes, at dommen den skulle ophæves. Så det var først her til sidst, at statsadvokaten synes det.” (Tilsynsmyndighed:4)

Det ses i ovenstående citat, at tilsynsmyndigheden flere gange indstillede til ophævelse af foranstaltningsdommen, men statsadvokaten ikke var enig i indstillingen. På den baggrund ses, at målgruppen skal have en tydelig mindsket risiko for at begå ny kriminalitet og samtidig, at der ikke fuldstændig er klarhed over, hvad der skal være gældende for, at foranstaltningsdommene bliver ophævet. Tilsynsmyndigheden fortæller i den forbindelse *“... I sidste ende har jeg ikke noget at skulle have sagt. Men det er derfor, at det er så vigtigt at få dokumenteret al ting...”* (Tilsynsmyndighed: 4).

Dette kan ses som en forlængelse af den godgørende straf, som skal medvirke til, at de udviklingshæmmede ikke begår nye lovovertrædelser, men samtidig, at der er usikkerheder forbundet med, hvad der skal til for at foranstaltningsdommene ophæves i de tilfælde, hvor foranstaltningsdommene har varet over flere år. Der sigtes, at de udviklingshæmmede beskyttes og i et vist omfang hjælpes, samtidig med, at der ikke er klarhed over, hvad der er nødvendigt for, at hjælpen stopper, og foranstaltningsdommen lempes eller ophæves.

Overordnet set anskues foranstaltningsdommene som en godgørende straf, som skal være medvirkende til, at indsatterne til de udviklingshæmmede skal mindske risikoen for at begå ny kriminalitet. Samtidig kan der argumenteres for, at der er opstillet restriktioner og krav til de udviklingshæmmede, mens de har deres foranstaltningsdomme, som ikke er sammenlignelige med fængselsstraffe eksempelvis med henvisning til, at de udviklingshæmmede kan forlade botilbuddene. Ydermere er nogle af

foranstaltningsdommene uden længstetid, hvilket omfatter, at de udviklingshæmmede skal være i 'systemet' mange år, og hvor det kan føles som en *livstidsdom* (Tilsynsmyndighed: 3).

I det ovenstående er der igennem Vanessa Barkers teori om Benevolent violence set på, hvordan foranstaltningsdommene bliver anskuet af tilsynsmyndigheden, statsadvokaten og dommerne. Der er i det ovenstående tydeligt, at foranstaltningsdommene gives som en hjælp til de udviklingshæmmede, og at lovgiver forsøger at forbedre vilkårene i et samfundsperspektiv for de udviklingshæmmede. De er en gruppe, der får en foranstaltningsdom, hvor fokus overordnet er på, at gruppen skal minimere risikoen for at begå ny kriminalitet. Samtidig er det en gruppe, som er frihedsberøvet eller er under tilsyn, og hvor foranstaltningsdommene i større eller mindre omfang gives indtil, at de udviklingshæmmede objektivt vurderes at have mindsket risikoen for tilbagefald til ny kriminalitet tilstrækkeligt.

Afrunding på kapitlet

I ovenstående kapitel har jeg undersøgt, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver objektiviseret af tilsynsmyndigheden, statsadvokaten og dommerne ud fra Nikolas Roses teori. Dette har været med fokus på, hvordan gruppen er blevet anskuet som inkluderede og ekskluderede borgere. Nikolas Roses teori bidrager til at visualisere, at der forekommer skifte i objektiveringen af, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere bliver objektiviseret. Dette tydeliggøres ved før-punktet for de udviklingshæmmede, hvor de igennem brugerinddragelse, selv og medbestemmelsesret, men også forskellige inklusionskredsløb anses som aktive medborgere med en form for ressource. Det vil sige, at gruppen anskues som inkluderede borgere. Hvis de udviklingshæmmede begår kriminalitet og bliver dømt herfor, anses de jf. Straffeloven § 16 som strafuegnet, hvorved der ses et skifte i anskuelsen af gruppen. Gruppen bliver dermed ekskluderet og i noget omfang uskadeliggjort igennem deres foranstaltningsdomme og anbringelse på botilbud. Hvis de udviklingshæmmede skal have lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme, forekommer der endnu et skifte, herunder skiftet fra eksklusion til inklusion. Der stilles krav til, at de udviklingshæmmede er *harmoniske i deres omgang med sig selv og andre*, men også, at de selv kan varetage en del af de korrigerende indsatser og undgå konflikter.

Slutteligt har jeg undersøgt, hvordan foranstaltningsdommene kan anskues på baggrund af Vanessa Barkers teori om Benevolent violence, og hvordan der kan argumenteres for, at foranstaltningsdommene kan anses som en godgørende straf, som skal hjælpe de

udviklingshæmmede. Denne undersøgelse bidrager til at anskue, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, samt det viser, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet i forlængelse af deres foranstaltningsdomme.

Kapitel 6

Pædagogisk praksis

I det nedenstående vil jeg undersøge, hvordan den socialpædagog, som jeg har interviewet, objektiverer de udviklingshæmmede. Dette ligeledes i forhold til, hvordan de udviklingshæmmede bliver anskuet på 'før-punktet', eksklusion og inklusion. Dette undersøges for at vise modsætningerne i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret.

Der vil blive analyseret på baggrund af Nikolas Roses teori om Government and control i forhold til objektivering af de udviklingshæmmede. Derudover vil der inddrages Vanessa Barkers teori i forhold til, hvordan socialpædagogen anser de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme. Dette er for at skabe en kontrast og vise modsætningerne i forhold til det ovenstående analyseafsnit. Det nedenstående bærer overordnede præg af, at der er forskel mellem de forskellige faggrupper, hvorved de epistemiske fællesskaber inddrages som overordnede teori i dette kapitel, da teorien bidrager til at forstå, hvordan der kan forekomme modsætninger i de objektiveringer som de professionelle laver.

Der vil være en undersøgelse af, at det ikke kun er betydning at se på, hvordan socialpædagogen opfatter de udviklingshæmmede, hvis ikke også der er fokus på socialpædagogens placering i de fællesskaber, som hun indgår i. Der er fra socialpædagogen bevidsthed om, hvad de øvrige faggrupper ønsker.

Det er overordnet væsentligt, at det næste afsnit er mere borgernært og der kommer flere eksempler på, hvordan borgerne opleves, men også borgernes synspunkter. Dette skildres med hensyntagen til de fællesskaber som socialpædagogen færdes i. Det er socialpædagogerne, der skal facilitere og operationalisere de kriminalpræventive indsatser, som faggrupperne i kapitel 5 bestiller.

Nikolas Rose - Government and control og Peter Haas - epistemiske fællesskaber

Nedenstående undersøgelse er opdelt i tre sektioner, før-punkt og skift i objektivering mellem eksklusion og inklusion. Dermed bidrager nedenstående undersøgelse til at vise, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, men også, at der forekommer modsætninger i, hvordan de udviklingshæmmede er objektiveret afhængigt af, hvilken faggruppe, der objektiverer dem.

Før-punkt - "Han kan jo ikke gøre for det..."

Socialpædagogen fortæller i interviewet om, at hun oplever, at de udviklingshæmmede ikke har en bevidsthed om, at deres handlinger har konsekvenser. Socialpædagogen fortæller om, at hun oplever, at de er blevet skolet i, at de ikke kan gøre for, at de reagerer som de gør "... Den [skylden] lå ikke på deres skuldre. For han kan ikke gøre for det. Det har de jo hele tiden lært. De er udviklingshæmmede, de kan ikke gøre for det de gør..."

(Socialpædagog: 2). Dermed kan der argumenteres for, at selvom de udviklingshæmmede jf. ovenstående i kapitel 5 anses som inkluderede og aktive medborgere, som formår at indgå i inklusionskredsløb, er der fortsat udfordringer forbundet med selvbilledet, i hvert fald det selvbillede, som de udviklingshæmmede giver socialpædagogen. Det kan vise, at de udviklingshæmmede, på trods af, at de objektiveres som en inkluderede borgergruppe, samtidig har fået vide af andre, at de ikke kan stilles til ansvar for deres handlinger. De udviklingshæmmede har dermed også, set ud fra socialpædagogen, en opfattelse af, at når de ikke mener det, er det ikke kriminelt "... hvor borgeren er mere sådan, jeg mente det jo ikke. Og når jeg ikke mener det er det ikke kriminelt..." (Socialpædagog: 1). Dette viser en kontrast i, hvordan de udviklingshæmmede lovovertrædere er inkluderede borgere, da de jf. retningslinjerne for deres før-punkt eller før-situation ses som aktive medborgere, der er fornuftige. Dog viser det jf. socialpædagogens syn på de udviklingshæmmede, at de ikke formår at gennemskue eller reflektere over, hvad deres handlinger har af betydning, hvilket udfordrer den grundlæggende tanke om, at de er inkluderede, fornuftige og forsigtige medborgere jf. Nikolas Roses teori om inkluderede borgere (Rose, 2000:327).

Skift - "Hold kæft jeg ville ønske, at jeg bare kom i fængsel"

Socialpædagogen fortæller i interviewet om, at der er flere borgere, som ville ønske, at de fik en fængselsdom, da de så vil kunne få en slutdato på deres domme. "... De fleste af borgerne de siger "hold kæft jeg ville ønske, at jeg bare kom i fængsel. Altså helt almindelig

fængsel. Fordi så vidste jeg, hvornår min slutdato var” (Socialpædagog: 2). Det kan ses som, at socialpædagogen har en forståelse af, at de udviklingshæmmede ikke anser sig som strafuegnet, da de ønsker at komme i fængsel. Dermed er der ikke et ønske om at være uden en straf, men derimod et ønske om, at straffen afvikles et andet sted. Dette kan ydermere vise, at de udviklingshæmmede ikke har en forståelse af, at der er sket et skifte i hvilke forventninger, der er fra dem, der objektiverer dem. Der er ikke en opmærksomhed på, at de er skiftet fra en inkluderende målgruppe til en ekskluderende målgruppe, som er strafuegnede jf. Straffeloven § 16.

Socialpædagogen fortæller også, at hun har en opfattelse af, at der ikke bliver snakket med de udviklingshæmmede, når de har fået foranstaltningsdomme, samt at der er forskellige hensyn hertil. *“... tror jeg er fremmed for dem at tale om fordi man har ikke gjort det før ... Så derfor træder man varsomt i at turde at italesætte det...”* (Socialpædagog: 3). På baggrund af det, kan det ses som, at medarbejderne, der arbejder med de udviklingshæmmede til dagligt, ikke hjælper de udviklingshæmmede gennem dialogen til at få en forståelse af, hvordan de bliver objektiveret. Både når de udviklingshæmmede begår kriminalitet, men også efter domsafsigelse. Dermed kan der argumenteres for, at medarbejderne fastholder de udviklingshæmmede i eksklusionskredsløb som ekskluderede borgere, der ikke formår at flytte borgerne til inklusionskredsløbene, da de ikke tør tage samtalerne med de udviklingshæmmede borgere. Derved kan det ses som, at borgerne ikke får udviklet deres evne til at have selvkontrol, som er et gennemgående krav for, at borgerne jf. Nikolas Roses teori kan anses som inkluderende borgere.

Det med at snakke med borgerne om at begå kriminalitet og få foranstaltningsdomme fortæller socialpædagogen er vanskeligt. Det er svært for beboerne, men det er også svært for medarbejderne omkring de udviklingshæmmede. Hun fortæller i det nedenstående om en borger, som gerne vil snakke om den kriminalitet, som han har begået.

“... Fordi der var nemlig en derude [botilbud jf. SEL § 108] som italesatte nogle gange, at han havde egentlig forståelsen af, at personalet var bange for at snakke om det. Der var aldrig nogen der spurgte ind til det. Hvorfor gjorde de ikke det?... “
(Socialpædagog: 3)

Dette kan understrege, at de udviklingshæmmede fortsætter i et vakuum mellem, at de er inkluderende borgere, som har reflekteret over situationen og tager ansvar herfor. Modsat bliver de udviklingshæmmedes horisont ikke udvidet, når personalet omkring de udviklingshæmmede ikke tør italesætte, hvad der har forårsaget, at de udviklingshæmmede har fået en foranstaltningsdom. Socialpædagogen fortæller i den ombæring, hvordan hun

anser de udviklingshæmmede, som får foranstaltningssdomme uden længstetid "... *Der er mit indtryk, at mange af dem kommer til at se livet som et eller andet stilstand. Man kommer sgu ingen vegne...*" (Socialpædagog: 5). Dermed kan livet i vakuum mellem at være inkluderede og ekskluderede, i inklusionskredsløb og eksklusionskredsløb forekomme uvæsentligt, når der ikke jf. socialpædagogen er udvikling. Den stilstand, der er afgørende for, hvordan de udviklingshæmmede anskuer deres livsverden, er determinerende for, hvordan der bliver arbejdet omkring dem.

Skift - "*Hvad var det kriminelle i adfærden?*"

Socialpædagogen fortæller overordnet, at hun ser de kriminalpræventive indsatser, og det at borgerne skal have lempet eller ophævet deres foranstaltningssdomme, som en langsommelig proces "... *Der er rigtig langt. Der skal meget til for en dom bliver lempet...*" (Socialpædagog: 2). Det kan ses som, at selvom borgerne er i udvikling, og de forbedrer sig i inklusionskredsløbene, og bliver bedre inkluderede medborgere, så er vejen til at foranstaltningssdommen lempes eller ophæves fortsat lang. Derudover fortæller socialpædagogen om, at hun finder dialogen med borgerne, som det vigtigste værktøj til, at de udviklingshæmmede får lempet eller ophævet deres foranstaltningssdomme "...*at bare det at starte dialogen om, hvad var det du gjorde...*" (Socialpædagog: 4). Dermed skal borgeren inkluderes i, hvad den kriminelle handling var og hvad årsagen er til, at den pågældende borger har fået en foranstaltningssdom. Der understreges af socialpædagogen, at de udviklingshæmmede skal hjælpes til at blive bevidste om, hvad i deres handling, der er kriminelt "... *få lavet den spejling og det broarbejde, der ligger i at få borgeren til at forstå, hvad var det kriminelle i adfærden...*" (Socialpædagog: 4). Dermed forstås, at de udviklingshæmmedes forståelse skal udbygges, således de over tid kan få større selvkontrol og bevidsthed omkring egne handlinger. Dette skal ideelt set hjælpe borgeren til at blive i stand til at færdes bedre i inklusionskredsløbene igennem udbygget viden og erfaring. Socialpædagogen fortæller om, at dialogen om kriminaliteten er det vigtigste i hendes arbejde i forhold til de kriminalpræventive indsatser "... *Det tror jeg er det absolut .. absolut vigtigste. Og så dernæst så må det være at gøre det spiseligt for borgeren, hvordan skal vi arbejde med det her...*" (Socialpædagog: 5). Dermed bliver det tydeligt, at socialpædagogen prioriterer det relationelle arbejde, og arbejder med at gøre det *spiseligt* for borgerne både at arbejde med de kriminalpræventive indsatser, men også at udvikle sig til at blive en bedre inkluderet gruppe, som kan opfylde de krav, der stilles til dem.

Socialpædagogen er bevidst om, at der er forskelle i objektiveringen af de udviklingshæmmede lovovertrædere fra forskellige faggrupper. Dette særligt, når det vedrører, hvilke kriminalpræventive indsatser, der skal til for, at de udviklingshæmmede lovovertrædere kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Herunder er der andre kriterier, der skal opfyldes for, at de udviklingshæmmede fremstår som inkluderede medborgere.

Socialpædagogen bliver spurgt ind til, hvad hun forestiller sig, at der skal til for at de udviklingshæmmede kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Til dette spørgsmål deler hun det op i to overordnede emner "*...de [statsadvokat, samråd og dommere] kigger mest efter, det er, har der været lignende hændelser? Har der været hændelser, som læner sig op af det, der var kriminelt dengang...*" (Socialpædagog: 3). Anden del i forhold til lempelse eller ophævelse af foranstaltningsdom er, hvorvidt borgeren i tilstrækkeligt omfang er interesseret i udvikling "*... Men også det at borgerne selv er interesseret i udvikling. Altså at man ser en udvikling, at man gerne vil arbejde på sig selv.*" (Socialpædagog: 4). Dermed er socialpædagogen bevidst om, at de øvrige faggrupper anskuer de udviklingshæmmede lovovertrædere, men også de kriminalpræventive indsatser, som gives til målgruppen, på en anderledes måde end hun selv gør. Dette resonerer med Peter Haas teori og ide om epistemiske fællesskaber, da der retter sig mod forståelser, som bliver bekræftet og ensrettet i de fællesskaber, som de professionelle placeres i.

Socialpædagogen har en opfattelse af, at de andre faggrupper hovedsageligt har fokus på, at der skal ske en udvikling, da hun siger følgende: "*Der skal sgu ske noget udvikling, der skal ske noget ændring i adfærd. Og det vil de have bevis på*" (Socialpædagog: 2). Dette viser, at socialpædagogen er bevidst om, at det ikke er nok for de øvrige faggrupper, at der startes en dialog om, hvad der er sket, men at der skal være beviser på, at der er sket en udvikling. Der skal der være *bevis* for, at de udviklingshæmmede har udviklet sig nok til, at de kan betegnes som inkluderede borgere

Socialpædagogen er bevidst om, at der er forskellige prioriteringer i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere. Dette kan ses ved, at der er et skel, hvad pædagogen oplever som det vigtigste, herunder relationelle værdier og at der startes en dialog med de udviklingshæmmede om, hvad der er kriminelt. Socialpædagogen oplever, at de øvrige faggrupper vægter dokumentation og udvikling højest.

Socialpædagogen fortæller, at hun arbejder ud fra, at de udviklingshæmmede skal lære nye mestringsstrategier. Hun siger f.eks. "*Så de kan lære nogle andre mestringsstrategier end dem de har brugt hidtil. For dem de har brugt hidtil har tydeligvis sat dem i den her kattepine...*" (Socialpædagog: 4).

Dette kan vise, at de udviklingshæmmede skal opnå nye mestringsstrategier og på ny indgå i de inklusionskredsløb, som de færdes i. Men der fokuseres også på de kredsløb, som de udviklingshæmmede været i inden domsafsigelse. Dermed har det gamle inklusionskredsløb, som de udviklingshæmmede lovovertrædere var i før ikke tilstrækkelige, og de udviklingshæmmede skal dermed blive mere og bedre inkluderede, for at de kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme.

Ovenstående undersøgelse kan vise de modsætninger, der er mellem de forskellige faggrupper i dette speciale. Der er væsentlige punkter i anskuelsen af de udviklingshæmmede, som er forskellige mellem faggrupperne, og hvor der er forskellige sandheder for, hvordan der arbejdes bedst muligt med denne borgergruppe. Overordnet har det betydning for, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet på botilbuddene, men også hvad der vægtes som det vigtigste. Det ses som værende i kontrast til, hvad den lovgivende praksis ser som det væsentligste, og kan i sidste ende have betydning for de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme og længden heraf.

Opsummering

I det ovenstående er der undersøgt, hvordan socialpædagogen objektiverer de udviklingshæmmede lovovertrædere. Dette er set på baggrund af Nikolas Roses teori, hvor det er tydeligt, at der er et før-punkt, som indikerer, at de udviklingshæmmede ikke har en selvopfattelse af at være så inkluderet, som gruppen er objektiveret til at være. Samtidig har socialpædagogen et billede af, at de udviklingshæmmede i høj grad ønsker fængselsstraffe, da gruppen i så fald ville have en slutdato på deres domme. Derudover er der undersøgt, hvordan og med hvilke kriminalpræventive indsatser, som socialpædagogen mener er virksomme i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere.

Ovenstående undersøgelse viser, hvordan der forekommer modsætninger i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret. Disse modsætninger afhænger af, hvorvidt de professionelle har en relation til de udviklingshæmmede. Socialpædagogerne skal arbejde med nogle andre parametre end, hvad der er ønsket af faggrupperne i kapitel 5, altså de faggrupper, der bestiller og indstiller til indsatser ift. de udviklingshæmmede.

Vanessa Barker - Benevolent violence

I det nedenstående er der en undersøgelse af, hvordan socialpædagogen anser de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme. Denne undersøgelse bidrager til forståelsen af, at der er modsætninger i forhold til, hvordan de foranstaltningsdomme, som de udviklingshæmmede får, er anskuet.

“De bliver trætte af hverdagen”

Socialpædagogen fortæller, at noget af det der motiverer hende i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere er, hvordan hun kan hjælpe de udviklingshæmmede borgere til at komme videre fra foranstaltningsdommene. Samtidig fortæller hun om oplevelsen af, at foranstaltningsdommene mestendels er uden længstetid og sekundært bliver forlænget.

“Altså det jeg sådan fandt hurtigt ud af, det var at det var dom uden længstetid, dom uden længste og hvis der så var tid, så siger vi 5 år. Så har vi en borger, der tæller ned til 5 år, så kommer dagen, og så vælger dommeren sgu alligevel lige at forlænge den lidt” (Socialpædagog: 1).

Dette kan give et indtryk af, hvordan socialpædagogen anskuer de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme. Der refereres til, at foranstaltningerne fortsætter i lang tid og uden nogen form for visuel bagkant for de udviklingshæmmede. Dette medvirker igen til at forlænge det vakuum mellem inklusion og eksklusion, som de udviklingshæmmede befinder sig i. Der er til stadighed forbundet en usikkerhed på trods af, at de udviklingshæmmede har modtaget den foranstaltningsdom med tidsangivelse, da oplevelsen er, at disse domme ofte forlænges.

Samtidig ses der i det nedenstående citat, at de udviklingshæmmede borgere ikke blot skal afholde sig fra at begå ny kriminalitet, men også være motiveret og have energi for at kunne få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme. Socialpædagogen fortæller her om en borger, som ikke fik lempet sin foranstaltningsdom trods, at der ikke havde været nye hændelser, altså nye lovovertrædelser.

“Der havde aldrig været nogen hændelser. Aldrig. Men personen var ikke udadtil interesseret i hvert fald i udvikling. Der var sådan noget stilstand, og det havde det været altid. Den tid, som personen har boet på xx [institution jf. SEL § 108] havde det

været stilstand. Så personen har aldrig fået lempet sin dom. Fordi der var ikke set noget udviklingspotentiale. Der er ikke vist nogen energi, eller motivation eller ønske om at udvikle sig.” (Socialpædagog, 4).

Det ovenstående citat kan anskues på baggrund af Barkers teori, hvor det tydeliggøres, at foranstaltningsdommen bliver godgørende, da der forventes en udvikling for, at dommen bliver lempet. Dermed kan det ses som, at foranstaltningsdommen ikke blot kan lempes, når de udviklingshæmmede ikke lever op til de krav, der er stillet, men også at det er i omsorg for ham. Den pågældende borger er ikke i tilstrækkelig grad hjulpet nok på vej til at være udviklet på ny, hvorfor foranstaltningsdommen opretholdes.

Det ovenstående kan ses på baggrund af, at foranstaltningsdommene gives som hjælp. Det bliver her tydeligt, at såfremt borgeren er passiv, men ikke har nye hændelser, har han ikke modtaget hjælpen tilstrækkeligt. Derfor er sandsynligheden for, at han kan få lempet sin dom minimeret.

Socialpædagogen fortæller, at hun oplever, at borgerne, der har foranstaltningsdomme med tidsangivelse, tæller ned til, at deres foranstaltningsdomme stopper.

“...at der er en borger, som har en dom på længste tid og det er jo virkelig sådan noget med at sætte kryds for hver dag i kalenderen. Så xx [navn på pædagog] nu er der 2,5 år til. Altså bare det at komme en måned længere frem.” (Socialpædagog: 5).

Ud fra ovenstående kan det ses som, at de borgere, der får foranstaltningsdomme med tidsangivelse i starten, anskuer præmissen ift. tid som en fængselsstraf. Der er en forhåbning om, at foranstaltningsdommene ophører, når tiden er gået. Derefter oplever socialpædagogen, at det kan være svært at forberede de udviklingshæmmede på, at deres foranstaltningsdomme ikke nødvendigvis stopper efter de fem år, da hun siger følgende: *“... at bare fordi at man har en dom, en længste tid på 5 år, så betyder det ikke at dommen lempes. Det betyder jo bare, at den skal tages op indenfor 5 år” (Socialpædagog: 5).*

Dermed forstås det som, at borgerne ikke forstår deres foranstaltningsdomme, og forstår, hvad det vil sige at have foranstaltningsdomme, der blot kan forlænges, hvis det er nødvendigt. Socialpædagogen fortæller, at hun oplever, at de udviklingshæmmede mister gnisten og bliver trætte af deres hverdage. Hun fortæller følgende:

“... De bliver trætte af hverdagen. De bliver træt af livet. Der er måske noget motivation i starten, når man sådan lige har fået den, så nu skal jeg bevise, at jeg kan komme ud af den her. Men når de så indser, eller opdager eller erfarer, at det er

ikke bare sådan lige.” (Socialpædagog: 5).

I det ovenstående ses det, at de udviklingshæmmede mister motivationen for udvikling. Det er netop motivation for udvikling, der stilles som forudsætning for, at de kan få deres foranstaltningsdomme ophævet. Dermed kan det ses som en situation som konstant er i vekselvirkning mellem to sider. På den ene side er kravet for, at de udviklingshæmmede kan få ophævet eller lempet deres foranstaltningsdomme, at de er i udvikling og progressive. På den anden side ses, at de udviklingshæmmede opleves som modløse og umotiverede, da de ikke kan se en ende på deres foranstaltningsdomme. Dermed fortsætter de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme grundet manglende motivation over lange perioder, og de bliver i større eller mindre omfang frihedsberøvet.

Opsummering

I det ovenstående er der undersøgt, hvordan socialpædagogen anskuer foranstaltningsdommene, men også hvordan hun oplever, at de udviklingshæmmede reagerer på, at der gives en straf uden nogen reel slutdato. Det ses, at de udviklingshæmmede lovovertrædere ifølge socialpædagogen reagerer negativt herpå, hvilket kan have betydning for, hvor længe deres foranstaltningsdomme bliver opretholdt.

Kapitel 7

Konklusion

I dette speciale har jeg undersøgt, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret med baggrund i følgende problemformulering:

Hvordan bliver udviklingshæmmede lovovertrædere objektiveret, og hvilke modsætninger er der i de forskellige måder, som de professionelle objektiverer på? Hvordan har skiftene i objektiveringer og uenigheder påvirket måden, hvorpå de udviklingshæmmede bliver behandlet på?

Dette speciale omhandler udviklingshæmmede, deres foranstaltningsdomme, men endnu mere, hvordan forståelsen og objektiveringen af de udviklingshæmmede har ændret sig over tid. Derudover omhandler specialet, hvordan skiftende i objektiveringen har betydning for, hvilke forventninger, der er til de udviklingshæmmede for, at de kan få lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme.

Der er ved dette speciale ved hjælp af Nikolas Roses teori om Government and control blevet sandsynliggjort et før-punkt, hvor det er klarlagt, at de udviklingshæmmede med den gældende lovgivning opfattes som aktive medborgere. Derefter er der sandsynliggjort et skifte i, hvordan anskuelsen af de udviklingshæmmede er skiftet før og efter de har modtaget deres foranstaltningsdomme hjemlet ved Straffeloven § 16.

Der er ved hjælp af den indhentede empiri fundet, at der også forekommer et før-punkt ift. hvordan de professionelle, herunder dommere, statsadvokat og tilsynsmyndighed anser de udviklingshæmmede, der begår lovovertrædelser. Dette før-punkt står i kontrast til, hvordan socialpædagogen opfatter de udviklingshæmmede borgere, hvorved der forekommer en modsætning i objektiveringen af de udviklingshæmmede. Derudover er der fundet, at der forekommer skift i, hvordan de professionelle objektiverer de udviklingshæmmede afhængigt af, om de udviklingshæmmede har fået foranstaltningsdomme eller ej. Forskellene mellem faggrupperne ansues på baggrund af Peter Haas teori om epistemiske fællesskaber, hvis teori bidrager til at stille spørgsmål til, hvordan der kan være forskel på arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere og hvor modsætninger i prioriteringer bliver tydelig.

Det kan konkluderes på baggrund af ovenstående analyse og med afsæt i de anvendte teorier, at der forekommer klare skift i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret

afhængigt af, hvorvidt de har modtaget en foranstaltningsdom eller ej. Derudover kan det konkluderes, at der er forventninger til, af særligt tilsynsmyndigheden, at de udviklingshæmmede udvikler personlige og relationelle kompetencer for at kunne få deres foranstaltningsdomme lempet eller ophævet. Dette ses i lyset af, hvilke udfordringer som de udviklingshæmmede kan have i forlængelse af deres diagnose. Der kan derudover konkluderes, at socialpædagogen har en synlig anden opfattelse af, hvordan arbejdet omkring de udviklingshæmmede foregår, samt hvad hun anser som det væsentligste i arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovoertrædere. Der ses her en klar fordeling mellem, at socialpædagogen vægter det relationelle og dialogen, mens de øvrige faggrupper i kapitel 5 vægter dokumentation, personlig udvikling og de bløde værdier. Det kan konkluderes på baggrund af specialet, at der kan opstå udfordringer i arbejdet og behandlingen af de udviklingshæmmede, når der ikke er ensrettede forståelser af, hvordan gruppen bliver objektiveret. Hvorvidt det betyder for de udviklingshæmmede, at deres foranstaltningsdomme er længere end hvis der havde været ensretning i forhold til, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret, er vanskeligt at forudsætte. Dog kan der konkluderes, at den hypotese, som specialet startede med ikke kan besvares, såfremt der ikke er en ensretning på, hvordan de udviklingshæmmede lovoertrædere bliver objektiveret med hensyntagen til de modsætninger, der er i objektiveringen af de udviklingshæmmede lovoertrædere.

Sammenfattende diskussion

I det nedenstående vil der være en diskussion af de modsætninger, der er i objektiveringen i forhold til de udviklingshæmmede lovoertrædere på de forskellige punkter, der er medtaget i ovenstående analyse.

Der vil være en diskussion af, hvad det betyder for de udviklingshæmmedes behandling, at der er et modsætningsforhold i, hvordan gruppen bliver objektiveret.

Der vil yderligere blive diskuteret, hvordan opfattelsen af de udviklingshæmmede som inkluderede borgere anses i retning af, at de udviklingshæmmede skal blive bedre og herunder mere inkluderede medborgere end før lovoertrædelsen. Dette diskuteres i forhold til problemstillingens spørgsmål om behandling af de udviklingshæmmede, samt hvad denne behandling og herunder forventninger til de udviklingshæmmede har af betydning for længden af deres foranstaltningsdomme.

Der vil slutteligt være en diskussion i forhold til, hvordan specialet har udviklet sig fra at have en interventionstilgang til at være et analytisk speciale.

Før-punktet er sandsynliggjort fra flere forskellige vinkler i dette speciale. Der har været en historisk gennemgang af før-punktet, således, at det er muligt at sandsynliggøre i forhold til den valgte teori, at der er et skifte fra før-punktet til eksklusion. Det ses her, at de udviklingshæmmede anses som aktive medborgere, som har selv og medbestemmelsesret. Det ses også, at grupperingen er blevet normaliseret i forhold til, hvad der har været gældende tidligere.

Derudover er før-punktet vist i det ovenstående ud fra to forskellige faggrupper, hvor der forekommer forskelle mellem, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveret. Det ses her, at de udviklingshæmmede ud fra første faggruppe anses som en kompleks målgruppe, men som en målgruppe som objektiveres som inkluderede.

Det blev tydeligt ud fra udtalelserne fra socialpædagogen, at særligt de udviklingshæmmede selv har en anden forståelse af, hvordan de er inkluderede borgere. Socialpædagogen fortæller, at hun har en opfattelse af, at de udviklingshæmmede er skolet til, at deres opførsel ikke er deres ansvar og de derfor ikke kan gøre for det (Socialpædagog: 1-2).

Dermed kan der diskuteres, hvorvidt der opstår udfordringer i den objektivering, der er af de udviklingshæmmede, særligt hvis de er i en risikogruppe for at begå kriminalitet. Det kan diskuteres om den forskelligartet forståelse af målgruppen har indvirkning på, hvilke indsatser der gives til gruppen, men også hvilke forventninger, som de udviklingshæmmedes optimalt set skal indfri. Derudover kan det diskuteres, hvorvidt modsætningerne har indflydelse på, hvordan de udviklingshæmmede bliver behandlet i forhold til domslængde samt lempelse eller ophævelse af foranstaltningsdommene.

Det ses, at de udviklingshæmmede ved domsafsigelse bliver ekskluderede, men også kommer ind i et vakuum mellem at være anset som ekskluderede borgere, der skal uskadeliggøres i deres handlinger mod andre mennesker, samtidig med, at de fortsat anses som en gruppe med selv og medbestemmelsesret. Der kan argumenteres for, at idet objektiveringen af gruppen så hurtigt skifter fra at være inkluderede borgere til at de anses som en borgergruppe i forlængelse af deres foranstaltningsdomme og herunder ekskluderede, opstår der udfordringer i forhold til, hvordan grupperingen skal behandles afhængigt af, hvordan gruppen objektiveres.

Ved en uoverensstemmelse i, hvordan de udviklingshæmmede bliver objektiveres, stiller det også spørgsmålstegn ved, hvordan gruppen kan opfattes og behandles, samt hvordan kompleksiteten i gruppen skal bearbejdes.

Der kan herved diskuteres, hvad det har af betydning for de udviklingshæmmede og deres foranstaltningsdomme, at der forekommer modsætninger i, hvordan de bliver objektiveret. Det ses i ovenstående analyse, at der ved de forskellige faggrupper er forskelligt fokus på,

hvad der skal til for at de udviklingshæmmede kan få lempet deres foranstaltningsdomme, men også hvordan de udviklingshæmmede anses inden de får foranstaltningsdomme. Dermed er der forskellige forventninger til de udviklingshæmmede, men der er også forskellige - måske endda usagte - forventninger til, hvilket fokus, der skal være for dem, der arbejder med de udviklingshæmmede. Det kan diskuteres, hvorvidt det har indflydelse på de udviklingshæmmedes behandling og længden på foranstaltningsdomme, at der ikke forekommer en baseline for arbejdet omkring de udviklingshæmmede lovovertrædere.

Hvis de udviklingshæmmede skal have lempet eller ophævet deres foranstaltningsdomme, ser jeg dem som en gruppe, hvor der er forventninger til deres menneskelige ressourcer, hvilket særligt ses i kapitel 5. Her er medtaget, at tilsynsmyndigheden er blevet mere opmærksomme på de bløde værdier, men også, at de udviklingshæmmede skal være harmoniske i deres omgang med sig selv og andre (Tilsynsmyndighed: 4). Dermed kan der argumenteres for, at der er et skifte i, hvordan de objektiviseres - igen. Ud fra ovenstående analyse kan der argumenteres for, at der i større grad stilles krav til, hvordan de udviklingshæmmede er inkluderende medborgere. De udviklingshæmmede lovovertrædere skal ikke blot ses som en gruppe, der ligesom før lovovertrædelsen er aktive medborgere, de skal også - set ud fra ovenstående analyse - opfylde krav til, hvordan den gode inkluderende gruppe opfører sig.

Ovenstående taget i betragtning kan der diskuteres, hvorvidt der stilles krav til mennesker, som der ikke tidligere er stillet krav til på lignende måde, men også krav, som gruppen qua deres mentale retardering kan have vanskeligt ved at efterleve. Jeg finder, at der stilles krav til nogle mennesker, som de per definition ikke kan efterleve kravene. Det kan have enorm betydning for de udviklingshæmmedes foranstaltningsdomme og længden heraf.

Denne problematik indleder til emnet i forhold til recidiv for målgruppen, samt hvordan dette har indvirkning på, hvordan gruppen bliver objektiviseret og behandlet.

Samrådsmedlemmet antyder i et af valgte citater, at såfremt der i høj grad refereres til, at de udviklingshæmmede skal blive klogere og herunder undgå recidiv vil gruppen have svært ved at komme af med deres foranstaltningsdomme. Samrådsmedlemmet mener således, at dommene således vil være lige så lange som deres udviklingshæmning rækker (Samrådsmedlem: 14). Dette perspektiv skal ses i lyset af, at Ombudsmanden har nytænkt domslængderne for de udviklingshæmmede lovovertrædere. Hvis der ses bort fra Ombudsmandens nyere orientering, kan der diskuteres, hvorvidt de udviklingshæmmede skal kunne indfri forventninger, der ligger ud over, hvad deres diagnose kan rumme. De udviklingshæmmede er af fagpersoner anset som en gruppe, der i varierende grad kan have vanskeligt ved selvkontrol, årsags-virkningssammenhænge og sociale relationer

(Socialstyrelsen, 2019b). Dermed kan der argumenteres for, at de udviklingshæmmede vil have vanskeligt ved at indfri de forventninger, der er til dem, hvis de ønsker at deres foranstaltningsdomme skal ophæves eller lempes.

De ovenstående tanker i forhold til manglende baseline for arbejdet, objektiveringen og forventningerne til de udviklingshæmmede lovovertrædere indleder til diskussionen om, hvordan specialet har udviklet sig fra at være et speciale med en interventionslogik, hvor fokus var på at finde og implementere kriminalpræventive metoder. Specialet viste i større omfang, at der var grundlag for et analytisk speciale, hvor der i stedet er brug for at få en baseline for det arbejde, der foregår. Dermed er der igennem dette speciale kommet fokus på de modsætninger, der fremkommer i forbindelse med objektiveringen af de udviklingshæmmede, hvilket skaber grundlag for at kunne kigge på arbejdet om de kriminalpræventive indsatser. Dermed kan der diskuteres, hvorvidt det er muligt at inkorporere kriminalpræventive indsatser til de udviklingshæmmede, når der forekommer forskellige objektiveringer af de udviklingshæmmede mellem faggrupperne, men også forskellige forståelser af, hvilke forventninger, der er i arbejdet omkring de udviklingshæmmede.

Litteraturliste

Bøger og PDF-filer

- Andersen, L. B. (2012). Forskningskriterier. I L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Red.), *Metoder i Statskundskab* (2. udg., s. 97–112). Hans Reitzlers forlag.
- Anklagemyndigheden. (2021). Statsadvokaten.
- Barker, V. (2017). Nordic vagabonds: The Roma and the logic of benevolent violence in the Swedish welfare state. *European Journal of Criminology*, 14(1), 120–139.
<https://doi.org/10.1177/1477370816640141>
- Dahl, F. (1926). *Almindelig borgerlig straffelov* (5. udg.). København: H. Hagerups forlag.
- Danske Regioner. (2010). Et godt liv uden kriminalitet.
- Forskningskontor, J. (2020). Nye foranstaltningsdomme.
- Haas, P. M. (1992). Introduction : Epistemic Communities and International Policy Coordination Author (s): Peter M . Haas Source : International Organization , Winter , 1992 , Vol . 46 , No . 1 , Knowledge , Power , and International Policy Coordination (Winter , 1992) , pp . 1-35 Published by : The MIT Press Stable URL : <https://www.jstor.org/stable/2706951> Introduction : epistemic communities and international policy coordination, 46(1), 1–35.
- Harrits, G. S., Pedersen, C. S., & Halkier, B. (2012). Indsamling af interviewdata. I *Metoder i Statskundskab* (2 udgave, s. 144–172). Hans Reitzlers forlag.
- Hauge, R. (1996). Individualprevensjonens første fase Straff som behandling. Universitetsforlaget Oslo.
- Hesselbæk, B. (2020). *Befrielsen - de udviklingshæmmedes historie i Danmark* (1. udg.). Dansk Psykologisk forlag.
- Holmskov, H., & Skov, A. (2007). Veje til reelt medborgerskab.
- Justitsministeriet. (2004). Bekendtgørelse om udgangstilladelse.
- Justitsministeriets forskningskontor. (2002). Foranstaltningsdomme. Hentet 4. juni 2021, fra <https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningssrapporter/2002/Foranstaltningsdomme2000-2001.pdf>
- Kirkebæk, B. (2001). *Normaliseringens periode* (1. udg.). Forlaget SOCPOL.
- Mørch, S. I. (2007). *Individ, institution og samfund - pædagogisk perspektiver* (1 udgave.). Academica.
- Mortensen, B. O. G. (2009). Om proportionalitetsprincippet, 209–223.
- NDU. (2010). *Kvalitet og retssikkerhed i det tværsektorielle arbejde med sigtede og domfældte udviklingshæmmede*.

- Rømer, M. (2015). *Domfældte voksne med udviklingshæmning - Den socialpædagogiske indsats på et botilbud* (1. udg.). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Rømer, M. (2016). *Dømt til socialpædagogik Et studie af dilemmaer i den socialpædagogiske indsats på et botilbud for domfældte voksne med udviklingshæmning* (1. udg.). Aalborg Universitetsforlag.
- Rose, N. (2000). Government and control. *British Journal of Criminology*, 40(2), 321–329.
<https://doi.org/10.1093/bjc/40.2.321>
- Socialstyrelsen. (2020). *Håndbog om sigtede og domfældte borgere med udviklingshæmning*.
- Søgaard, L. (2020). *Domfældte udviklingshæmmede - Tidsubestemte foranstaltninger*. Specialområde Udviklingshæmning og ADHD.
- Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse - en indføring i kvalitativ metode* (1. udgave,). Akademisk forlag.

Internetsider

- Socialstyrelsen. (2018). Prævalens. Hentet 2. juni 2021, fra
<https://vidensportal.dk/handicap/voksne-med-udviklingshaemning/om-kommunikationsformer>
- Socialstyrelsen. (2019a). Et historisk blik. Hentet 2. juni 2021, fra
<https://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/om-udviklingshaemning/et-historisk-blik>
- Socialstyrelsen. (2019b). Om udviklingshæmning. Hentet 2. juni 2021, fra
<https://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/om-udviklingshaemning>
- Socialstyrelsen. (2019c). Udviklingshæmning - definition og kriterier. Hentet 2. juni 2021, fra
<https://socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/om-udviklingshaemning/definitioner-og-kriterier>

Bilag

Bilagsoversigt og bilag er sendt på mail til vejleder Steffen Bo Jensen den 06.06.2021.